

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Katolická teologická fakulta

Jana OLIVOVÁ

**ÚLOHA BOŽÍHO SLOVA V DUCHOVNÍM
ŽIVOTĚ KŘESŤANA**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: ThLic. Pavel Vojtěch Kohut OCD

PRAHA 2006

Mé poděkování patří ThLic. Vojtěchu Kohutovi za odborné vedení práce, za pomoc, trpělivost, cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Trnovanech dne 10.4.2006

ÚVOD

Tématem této práce je Písmo svaté z pohledu duchovního života. Jaká je úloha bible pro život křesťana? Jak nás může Boží slovo ovlivnit? Jak nám pomoci? Čím je pro církev tolik důležité? To jsou otázky, na které se budeme snažit odpovědět v tomto pojednání. Hlavní myšlenkou a cílem práce je formulovat dopad koncilního učení – a směrů, jež tomuto učení otevřely cestu - na praktický křesťanský život. Téma jsem si zvolila proto, že vnímám důležitost otázky Písma, jako podstaty duchovního života; zvláště v poslední době, kdy se nám otevřel přístup ke zdroji Božího slova a kdy nás Druhý vatikánský koncil vybízí k hlubšímu setkání s Písmem. Při řešení otázky úlohy Písma v duchovním životě vycházíme z učení Druhého vatikánského koncilu, zejména z věroučné konstituce *Dei verbum* i ostatních dokumentů magisteria a také z dokumentu Papežské biblické komise *Výklad bible v církvi*.

Tato práce je členěna do tří hlavních kapitol. První část se nazývá *Boží slovo v životě církve* a jejím úkolem je nastínit hlavní vztah církve k Písmu. Stručně je zde ukázán dějinný vývoj tohoto vztahu, zvláště to, jak předkoncilní biblické hnutí svými myšlenkovými proudy ovlivnilo nauku Druhého vatikánského koncilu o Božím slově. Toto koncilní učení je zde také blíže rozebíráno.

Druhá část nese název *Teologie Božího slova* a je spolu s první částí nosným pilířem této práce. Je zde řeč zvláště o těsném spojení Písma a církve jako Božího lidu, tedy o ekleziálním rozměru Božího slova. Na tomto místě je také poukázáno na paralelní vztah mezi Kristem – Logos a Písmem svatým. Zmiňujeme zde také inspiraci jako skutečnost, která určuje, že jde opravdu o slovo živého Boha a důsledky, které z toho pro nás vyplývají.

Třetí část s názvem *Boží slovo v životě křesťana* je laděna spíše prakticky. Věnuje se vztahu Písma k duchovnímu životu, jeho místa v něm. Jednotlivými částmi jsou kapitoly: bohoslužba slova jako struktura působení Božího slova na člověka, Písmo a křesťanská modlitba, lectio divina jako způsob četby Písma svatého a evangelizace – předávání přijatého slova dále.

Při psaní této práce jsem často narážela na nedostatek literatury v českém jazyce. Protože moje znalost jazyků není na potřebné úrovni, většinu toho, co je zde citováno z cizojazyčné literatury, jsem si nechala přeložit.

Doufám, že tato práce splní svůj účel a také čtenáře povzbudí k hlubšímu zájmu o naslouchání Božímu slovu.

1. BOŽÍ SLOVO V ŽIVOTĚ CÍRKVE

Písmo svaté, základní pramen zjevení Boha, je církví představováno jako skutečnost, která má lidem říci něco životně důležitého. Slovo, které přináší, je totiž odpovědí na nejhlubší otázky lidského nitra, otázky po smyslu bytí. Skrze Písmo se člověku dává poznat Bůh, odhaluje v dějinách spásy svůj plán s lidmi, zve je do svého společenství a přináší radostnou zvěst o vykoupení a věčném životě. Všechno, co o Bohu víme, poznáváme z jeho sebesdělení v Písmu. Vrcholem celého zjevení je Kristus – Slovo, které se stalo tělem a přebývalo mezi námi (J 1,14). „Bůh ve všech slovech Písma svatého nevyslovuje nic jiného než jen jedno Slovo, v němž se sděluje naprosto celý.“¹ Písmo je slovem samotného Boha, zaznamenané postupem času tak, jak si to on sám přál a jak k tomu vedl ty, které si sám vyvolil prostřednictvím Ducha svatého. Slovo Boží je osobním poselstvím pro každého z nás, obrací se na nás s mocí a autoritou, neboť „je živé, mocné a ostřejší než jakýkoli dvousečný meč“ (Žid 4 12). „Slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro církev oporou a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života.“²

Proto církev po staletí uchovává Písmo ve velké úctě, předává je společně s Tradicí jako jediný pramen Božího Zjevení, živí se jím na cestě do Božího království a vykládá je věřícím pod vedením Ducha svatého. Písmo svaté je spolu s tradicí „zrcadlem, v němž putující církev pohlíží na svého Pána, od něhož přijímá všechno dobré, v naději, že bude jednou nazírat na něho s nezakrytou tváří.“³ Při předávání Božího slova jde církvi o jeho růst, aby naplnilo celý Boží lid. Je tedy něčím dynamickým – roste a pokračuje, dokud se nezjeví Boží plnost.

1.1 Dějinný pohled církve na Písmo

Ačkoliv je Boží slovo pro církev tak nosné a důležité, ne vždy bylo v dějinách správně pochopeno a doceněno. V jednotlivých obdobích církevních dějin bylo toto slovo Písma žito s různou intenzitou. Dá se však říct, že rozkvět a úpadek církve v dějinách souvisí s tím,

---

¹ KKC 102.

² Dei verbum 21.

³ Benedetto CALATI, heslo *Slovo Boží*, in: *Slovník spirituality*, S. de Fiores a T. Goffi, edd., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, (dále jen *Ssp*), s. 853.

s jakou poctivostí žila a šířila Boží slovo a jak na něm stavěla svůj život a působení. Poznání Božího zjevení je v církvi jen částečné, v některých dobách zaznamenává pokrok a rozkvět, jindy může zcela upadat. Každá církevní epocha byla však formována biblí a každé pokolení naslouchalo nově slovu Boha živého. Výklad bible má stěžejní význam pro křesťanskou víru a život církve. Slovo Boží je pokrmem duše a stále tryskajícím pramenem duchovního života. Církevní dějiny jsou svědectvím nepřestávajícího zápasu o slyšitelnost Slova, o čistotu pramene živé vody Slova. Vztah věřících k textu Písma byl v některých obdobích dějin církve výraznější, než v jiných, lze však říci, že vždy v obdobích obnovy církevního života zaujímalo Písmo důležité, ba prvořadé místo.

1.1.1 Prvotní církev

Jako v tomto směru do jisté míry ideální můžeme označit dobu apoštolskou a poapoštolskou. Tehdy apoštolové „vyšli, všude kázali; a Pán s nimi působil a jejich slovo potvrzoval znameními“ (Mk 16,20). Tato praxe církve zdůrazňuje vzájemnou jednotu hlásání a znamení – slova a činu. „Slovo a jeho zvěstování jsou v biblickém pojetí vždy událostí, zrovna tak, jako Boží činy vždy něco vypovídají: „Na pravdě spočívá Pánovo slovo, všechny jeho činy na věrnosti“ (Ž 33,4).“⁴ Zkušenost učedníků s živým Ježíšem, hlavně pak velikonoční a letniční události, jsou nejsilnějším motivem k hlásání Božího slova. „Co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli, na co jsme hleděli a čeho se naše ruce dotýkali, to zvěstujeme: Slovo života“ (1J 1,1). Pro apoštoly je Ježíš Kristus, Syn Boží, pravým a jediným evangeliem. Ve zvěstování apoštolů i ostatních očitých svědků Ježíšova života byla stále živá vzpomínka na spasitelné činy Boží. Tato „škola víry“ dávala jednotlivým učedníkům sílu, aby se nejen oni sami drželi učení apoštolů, ale aby zároveň byli svědky radostné zvěsti pro druhé.⁵ V této době také vznikají evangelia ve své psané formě, neboť církev si je dobře vědoma, že je to nezbytné pro uchování a pravdivé předávání nauky příštím generacím.

V dalších dobách církevních Otců, kdy je církev napadána pronásledovateli z vnějšku a vznikem nejružnějších herezí uvnitř vlastního společenství, je nucena zaměřit se na obranu čistoty učení. Vytvářejí se dogmata, vznikají apologetické spisy, dochází k rozvoji katechetiky a homiletiky. V době po Konstantinovi se mění chápání církve – začíná

---

⁴ František KUNETKA, *Úvod do liturgie svátostí*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 190.

⁵ Adolf ADAM, *Liturgika*, Praha: Vyšehrad, 2001, srov. s. 28.

reprezentace církve v pozemské viditelnosti. Přesto zůstává u teologů pojem a představa prvotní církve. Mezi nejdůležitější církevní Otce, kteří vykládali Písmo svaté, patří svatý Jeroným a svatý Augustin.

1.1.2 Od středověku po Tridentický koncil

Ve středověku dochází k prohlubování rozdílů mezi laiky a klérem. Objevuje se názor, že laický člověk je nepřítel kléru. Celá liturgie, a tedy i Boží slovo, je záležitostí kněží. Lid nerozumí jazyku liturgie a je při ní odkázán na vlastní pobožnosti. Dochází ke zdramatizování liturgie, objevují se četné hry – často se světskými prvky – jakéhosi paraliturgického rázu. Bohoslužba se upravuje, aby co nejvíce působila na lidské smysly. Výjimkou nejsou liturgické přestřelky, jako sloužení více mší najednou jedním knězem, opakování pozdvihování pro pozdě příchozí, množství votivních mší, které jsou spíše projevem pověry, než víry.⁶ Bible není přístupná obyčejným lidem v jazyku, kterému by rozuměli a není také možno ji vlastnit. Církev slovo Boží střeží a brání přede všemi ze strachu, aby nebylo zneužito. Také z kázání se vytrácí jeho střed, což je hlásání radostné zvěsti o vykoupení člověka Kristem. Spíše se objevují doktrinnální formulace a dogmatické disputace. „Slovo kázání a zvěstování jako nositel a prostředek milosti, bylo na dlouhou dobu podceňeno a teologie slova v dalších staletích takřka zapomenuta...Kněz je hlavně ‚vysluhvatel‘ svátostí. Povinnost účasti na nedělní mši platila až od ‚obětování‘. První část mše – četba Písma a kázání – se nepovažovalo za důležitou, v německé oblasti se nazývala dokonce *Vormesse*.“⁷

Přes tento neutěšený stav církev ve středověku přece jen Písmo svaté neopustila. Středověká exegeze sama o sobě představuje bohatý pramen, zvláště pokud jde o duchovní výklad Písma. Ten byl rozvíjen v raném středověku v klášterních školách. Zde se praktikoval způsob četby zvaný *Lectio divina*, kdy nešlo především o literární (doslovný) smysl textů, ale o nalezení „pokrmu pro víru“ a o poznání tajemství Krista a církve skrze kontemplaci Písma. Mezi důležité středověké postavy, zabývajících se Písmem, patří např. Hugo od Svatého Viktora (vypracoval traktáty o interpretaci Písma) nebo svatý Tomáš Akvinský s biblickými komentáři a výklady.⁸

---

⁶ Přepjaté představy o účincích mše vedou ke vzniku stále nových votivních mší, od nichž se očekávají mimořádné účinky. Srov. Adolf ADAM, *Liturgika...*, s. 46.

⁷ František KUNETKA, *Úvod do liturgie svátostí...*, s. 193.

⁸ Srov. Gabriela Ivana VLKOVÁ, *Slovo Boží a slovo lidské*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 142-143.

Tato snaha o hluboký duchovní život a čerpání z Písma je projevem zbožnosti širokých kruhů věřících, kteří toužili po obnově církve. Souvisí s rozvojem středověké mystiky (např. svatí Bernard z Clairvaux, Hildegarda z Bingen apod.) a reformním hnutím devotio moderna (např. Tomáš Kempenský – Následování Krista). Tyto směry se snažily o modlitbu a větší niternost.⁹

Ani tyto snahy však nemohly zabránit tomu, že liturgie byla záležitostí pouze kléru. Zbožnost prostých lidí nachází uplatnění mimo ni. Kult svatých, obrazy, působící na lidské nitro a jiné prvky lidové zbožnosti, jsou věřícím bližší a přístupnější než to, co se děje a slaví při eucharistii. Rozvíjí se pobožnost křížové cesty, modlitba růžence, množství velkých procesí. „Jisté byly velkou posilou duchovního života, ale mohly také zatlačit do pozadí ty prostředky spásy, které nijak nemohly nahradit. Prostý lid si však jimi nahrazoval to, co nemohl činit při liturgických funkcích: činnou účast.“¹⁰ Jestliže však bylo evangelium téměř odstraněno z učení církevních představitelů, pak na něm ovšem nestojí ani praktický život. U duchovních, kteří mají být prvními svědky Krista ukřížovaného a vzkříšeného, Krista pokorného, chudého, čistého a poslušného, se setkáváme spíše s touhou po světské slávě, pohodlí, majetku a bezstarostném životě. Papežové, kterým měl nejvíce ležet na srdci neutěšený stav církve, holdují spíše životu renesančních panovníků než duchovních pastýřů.

To je také jedním z důvodů, proč církve včas nerozpoznala rostoucí nebezpečí reformace. Jako první zahájil v Německu roku 1517 svůj pokus o obnovu ryzí apoštolské církve augustiniánský mnich Martin Luther. Hlavní body jeho učení by se daly shrnout do tezí:

- 1) Člověk je ospravedlněn pouze Boží milostí a vírou bez vlastních zásluh (*sola gratia, sola fides*), skutky jsou bezcenné.
- 2) Zdůrazňuje výlučnou roli Písma (*sola Scriptura*) v protikladu s jakoukoliv církevní tradicí. Písmo je jediným měřítkem a pramenem víry.
- 3) V důsledku toho odmítá svátosti s výjimkou křtu, pokání a Večeře Páně – jež je pouhou památkou a připomínkou Kalvárské oběti
- 4) Není-li oběti, není potřeba kněží. Není rozdílu mezi kleriky a laiky, všichni křesťané jsou duchovním stavem.

---

⁹ Srov. Adolf ADAM, *Liturgika...*, s. 47.

¹⁰ Jaroslav V. POLC, *Posvátná liturgie*, Řím: Křesťanská akademie, 1981, s. 95.

Reformátoři hlásají, že církev nemá právo vměšovat se mezi Boží slovo a duši člověka. Liturgické formy slouží k vnějšímu pořádku, k poučování a k usnadňování pronikání slova Božího do duše. Také kněžský úřad slouží pouze k hlásání Božího slova.

Z výše řečeného vyplývá, že „zprostředkování spásy spojili reformátoři se zvěstovaným slovem (...) Šlo tedy o znovuodkrytí spásné účinnosti Božího slova v Písmu a v hlásání církve. Akceptování tohoto reformačního podnětu mohlo přinést integrální teologickou koncepci slova a svátosti.“¹¹ Tehdejší situace byla však příliš komplikovaná, než aby mohlo dojít k dialogu.

Než církev zareagovala svoláním všeobecného koncilu, uběhlo od počátku reformace třicet let, během nichž se toto učení rozšířilo a pevně zakořenilo v mnoha zemích: Německo, Švýcarsko, Anglie, Skandinávie a další.

Tridentský sněm byl zahájen roku 1545 a jeho zasedání, oddělená od sebe dlouholetými přestávkami, trvala osmnáct let. Jeho usnesení mají charakter především protireformační. Důležitost spočívá především ve vyjasnění věroučných otázek, v hloubce a teologické síle, která vyvrátila tvrzení o duchovním úpadku církve. Hlavní závěry koncilních zasedání jsou:

- 1) Pramenem Zjevení je jak Písmo, tak tradice, obojí má stejný význam. Je definován kánon Písma svatého.
- 2) Otázka ospravedlnění od hříchu – ospravedlnění působí Boží milost, důležitá však je i spolupráce člověka. Víra sama nestačí, je potřeba dobrých skutků.
- 3) Definování všech sedmi svátostí – ve svátostech působí Kristus. Znovu je zdůrazněn obětní charakter mše.
- 4) Kněží musí mít teologické vzdělání, vychází dekret o nutnosti zřízení kněžských seminářů.
- 5) Potvrzení víry v očištěc, odpustků, úcty svatých a užívání obrazů.

Papež Pius V. vydává jednotný Římský katechismus, Římský breviář a Římský misál, jež zůstává v platnosti 400 let.

Koncil uznává, že liturgie není vázána na žádný jazyk, nicméně užívání lidového jazyka není povoleno a nadále zůstává jediným liturgickým jazykem latina. Přesto koncil doporučuje kněžím, aby „v lidovém jazyku vykládali význam a obsah tajemství mše svaté

---

¹¹ František KUNETKA, *Úvod do liturgie svátostí...*, s. 193.

katechetickou formou svým věřícím, aby ti (...) pochopili její smysl a měli z ní duchovní užitek.¹²

Tato výzva však zůstala většinou neprovedena. Duchovním chybělo potřebné vzdělání, kterého mohli dosáhnout jen na univerzitách, nebyli profesori ani odborné příručky. Projevilo se zde také odloučení od východní křesťanské církve i od samotné západní tradice raných dob. Také sjednocení pomocí jednotných knih trvalo řadu let, neboť mnozí biskupové pokračovali v liturgii podle svých vlastních misálů.

Po dosažení liturgické jednoty došlo na dlouhou dobu ke stagnaci. Příliš juridický duch doby, který začal pronikat i do církve, odváděl duchovní život od jeho pramenů tím, že přísně reguloval jeho vyjádření.¹³ Množily se jednotlivé dekrety a předpisy a množství vnějších úkonů bylo často na úkor vnitřního prožívání Božích tajemství. „Potridentská liturgie zůstala pokračováním středověku, ovšem pokračováním očištěným (...), zůstala speciální liturgií pro klérus, odehrávající se takřka výlučně za oltářními mřížkami. (...) Nepočítáme-li kázání, nebylo na lid bráno mnoho ohledů. Lid je mši ‚přítomen‘, liturgie pro něj zůstává většinou nesrozumitelným tajemstvím.“¹⁴ Slovo Boží, jako zdroj duchovního života, bylo i nadále věřícím nepřístupné.

1.1.3 Předkoncilní biblické hnutí

Tento nedostatek si začínají uvědomovat mnozí lidé, toužící po opravdovém duchovním životě. Objevují se snahy znovu přiblížit Písmo svaté jako jeho nejdůležitější zdroj. Biblické hnutí, jehož počátky sahají do 19. století, představuje hnutí obnovy víry a církve skrze nové uvažování nad Písmem svatým. Již tehdy začíná spolupráce katolických teologů (J.M. Sailer, G.M. Wittmann, J.E. Grossner a další) s protestantskými biblickými společnostmi.¹⁵

Podle C. Garcíi mezi základní projevy biblického hnutí patří zvláště:

1) Vědecký rozvoj biblické exegeze

---

¹² Jaroslav V. POLC, *Posvátná liturgie...*, s. 113.

¹³ Srov. tamtéž, s. 117.

¹⁴ Adam Adolf, *Liturgika*, s. 49-50

¹⁵ Srov. Michael BUCHBERGER, *Lexikon für Theologie und Kirche*, zweiter band, Verlag Herder Freiburg im Breisgau 1994, srov. s. 402.

Do této doby převažoval spíše apologetický charakter výkladu Písma, zaměřený na obranu proti protestantskému učení. Nyní se rozvíjí metoda literárně kritická, Písmo se zkoumá z hlediska filologie, archeologie, chronologie a dalších. Nejprve se toto děje v protestantských církvích, v roce 1938 s tímto postojem jako první mezi katolíky přichází Paul Claudel.¹⁶

Důležitou v této oblasti se stala encyklika Lva XIII. *Providentissimus Deus* z roku 1893. Lev XIII. byl pozorný k intelektuálním problémům a ve své encyklice o studiu Písma svatého podněcuje k tomuto studiu a doporučuje je orientovat tak, aby lépe odpovídalo potřebám doby. Vyzývá katolické exegety, aby získali autentickou vědeckou kompetenci a mohli tak porazit protivníky na jejich vlastním poli. Prvořadým způsobem, jak toho dosáhnout, je studium staroorientálních jazyků a rozvíjení vědecké kritiky. V roce 1902 Lev XIII. založil Biblickou komisi a v roce 1909 ustanovil Pius X. Biblický institut. Tak byl dán impuls biblickým studiím, který dosáhl svého plného potvrzení na Druhém vatikánském koncilu.¹⁷

Dalším důležitým mezníkem biblického hnutí se stalo založení biblické školy *École Biblique de Jérusalem* v roce 1890. Rozvoj biblické exegeze je úzce spjat se jménem dominikána M.-J. Lagrange.

Další rozšiřování se děje díky pracím Pia XII., především díky jeho encyklice *Divino afflante Spiritu*. Ta se zabývá výkladem Písma, spojuje v jedno vědeckou a tzv. mystickou exegezi (ta hledá duchovní smysl Písma) a dokazuje, že jak vědecké bádání, tak pohled víry, jsou zcela v souladu s tajemstvím vtělení.¹⁸

Při rozvoji exegeze je však třeba mít na paměti, že hlavním vykladatelem Božího slova je Duch svatý, proto je třeba se mnoho modlit, prosit o světlo a toto světlo s pokorou přijímat.

2) Lidové šíření Písma svatého

Až do 19. století neměl Boží lid otevřen přístup k Písmu svatému. V tomto období dochází k novým vydáním bible – jako první překládá Písmo Pius Parsch. Tak se Boží slovo šíří v nejrůznějších jazycích a prostředích a i prostí lidé z něj mohou čerpat a živit se jím.

---

¹⁶ Srov. Ciro GARCÍA, *Teología espiritual contemporanea. Corrientes y perspectivas*, Burgos: Monte Carmelo, 2002, s. 226.

¹⁷ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi*, Praha: Zvon, 1996, s. 10-12.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 12-13.

3) Pastorační úsilí na biblickém základě

Díky novým překladům Písma svatého a návratu k jeho zdroji, dochází k četným biblicko – pastoračním snahám, které by více přiblížily bibli lidovému prostředí. Rozvíjí se tzv. kerygmatická teologie, nastává vědomý obrat k Písmu svatému ve vyučování náboženství, ve vypracovávání katechetických programů, v hlásání i ve spiritualitě.¹⁹ Dochází k založení katolického Biblického díla, mezinárodně pak vzniká Katolická biblická federace roku 1969 v Římě.

Také spirituální teologie, jako postupně všechny teologické obory, hledá své prameny v Písmu svatém. Dochází k rehabilitaci četby Písma ve formě *lectio divina* - jak byla praktikována zvláště mnichy na východě – jako zdroje duchovního života a nástroje spásy. Dalšími plody biblického hnutí jsou: rozvoj *biblické teologie* víry, naděje a lásky, *oduševnění svátostí*, zdůrazňuje se *aspekt společenství církve* jako Božího lidu, jsou studovány *velké postavy dějin spásy* (Abrahám, Mojžíš, David, Job, proroci...)²⁰.

Důležitý je i aspekt zdůrazňovaný Gustavem Thilsem, že Písmo svaté nelze používat jen jako argument k podložení nějakých tezí, nýbrž že ono samo je zdrojem a pramenem s tou nejvyšší výpovědní hodnotou.²¹

V roce 1960 píše Bouyer ve své učebnici spirituální teologie, že duchovní život nachází svůj pramen a základ ve Slově, kterým k sobě volá Bůh lidi, a člověk mu ve víře odpovídá tím, že poznává a přijímá toto volání. Jde o perspektivu dějin spásy: Bůh promlouvá a my odpovídáme. Tento dialog se rozvíjí v církvi, která je nositelkou Božího slova.²²

Všechny tyto snahy biblického hnutí vyústily a vyvrcholily na druhém vatikánském koncilu, zvláště pak v konstituci *Dei verbum*.

1.2 Písmo v dokumentech Druhého vatikánského koncilu

Význam bible pro církve slavnostně vyhlásil Druhý vatikánský koncil v závěrečné šesté kapitole *Dei verbum* a postavil tak stůl slova Božího vedle stolu těla Páně: „Církev měla vždy v úctě Boží Písmo jako samo tělo Páně, vždyť především v posvátné liturgii nepřestává brát a

---

¹⁹ Srov. Michael BUCHBERGER, *Lexikon für Theologie und Kirche*,..., s. 403.

²⁰ Srov. Ciro GARCÍA, *Teología espiritual contemporánea*..., s. 228.

²¹ Srov. tamtéž, s. 229.

²² Srov. tamtéž, s. 230.

podávat věřícím chléb života ze stolu jak Božího slova, tak Kristova těla. Vždyť měla a má Písmo svaté spolu s posvátnou tradicí za nejvyšší pravidlo své víry, neboť Písmo svaté, Bohem vnuknuté a jednou provždy zaznamenané, podává nezměnitelně slovo Boha samého a ve slovech proroků a apoštolů dává zaznít hlasu Ducha svatého. Je tedy třeba, aby se všechno církevní kázání i křesťanská zbožnost živily a řídily Písmem svatým“ (čl. 21).

Nejdůležitějším koncilním dokumentem na téma Božího slova je beze sporu konstituce *Dei verbum*. Následující kapitola bude tedy věnována právě jí, v dalším bodě krátce shrneme tuto tematiku v ostatních dokumentech.

1.2.1 Písmo v *Dei verbum*

Máme-li provést syntézu koncilní nauky o úloze Písma svatého v životě věřících, musíme vycházet především z Věroučné konstituce o Božím zjevení *Dei verbum*. Tato konstituce, třebaže nejkratší, je základem naukového bohatství církve a branou ke všem ostatním koncilním dokumentům. Neboť nic v církvi není nezávislé na Písmu, všechno se zakládá na slově Božím. Proto způsob chápání a vykládání Písma dává zaměření nejen církevnímu životu, ale je také srdcem duchovního života každého jednotlivého věřícího.

Důležitou otázkou, která zaměstnávala teology už v předkoncilním období, byl vztah Písma a Podání. Už od Tridentu vychází tendence vidět v Písmu a Podání dva zdroje, z nichž každý obsahuje část Božího zjevení. Objevovaly se názory, že Podání má větší rozsah, než Písmo, že ne všechny zjevené pravdy jsou obsaženy v Písmu a některé se dochovaly jen prostřednictvím Podání, které činí pravdy Písma jasnější. Koncil zdůrazňuje, že vztah mezi nimi není vztahem konkurence, ale vzájemné pomoci, doplňování, dvou vzhledů téže skutečnosti. Podání je „klíčem k Písmu a tvoří s ním jeden jediný celek.“²³ Dokument k tomu přímo říká: „Písmo svaté je totiž Boží řeč, písemně zaznamenaná z vnuknutí Ducha svatého; posvátná tradice pak předává Boží slovo, které svěřil Kristus Pán a Duch svatý apoštolům...Proto se má obojí přijímat a ctít se stejnou láskou a vážností.“²⁴

Písmo svaté však nejenom předává slovo Boží, ono *je* slovem Božím. Proto stojí jako nejvyšší norma v církvi, jako Boží řeč, které se podřizují všichni v církvi. To je vyjádřeno slovy: „...Učitelství není nad Božím slovem, ale slouží mu...Za pomoci Ducha svatého Boží slovo zbožně slyší, svědomitě střeží a věrně vykládá...“ (čl. 10).

---

²³ Josef KREJČÍ, *Slovo Boží*, Řím: Křesťanská akademie, 1971, s. 15.

²⁴ DV 9.

Konstituce se především zabývá podstatou Božího zjevení člověku. Ta může být charakterizována slovy sv. Jana: „Život, který byl u Otce, zjevil se nám“ (1J 1,2). Slovo Boží není jen učení, ale i živná síla. „Slovo Boží zjevené a Slovo Boží vtělené jsou dva projevy téže božské vůle, která chce naši spásu.“²⁵ Předmětem Božího zjevení je Bůh sám. Nepoučuje nás o věcech, ale sám o sobě. Zjevuje tajemství své vůle, úmysl spasit nás. Zjevení nemůžeme chápat jen jako pouhé sdělení pravd nebo principů nauky. Je to především Boží zásah do dějin, sebezjevení Boha v dějinách. Historické události nejsou v bibli tím nejpodstatnějším. Hovoří se o nich, nakolik objasňují jedinou zjevenou pravdu, kterou nám hlásá slovo Boží. A tou je Bůh. Bůh, který je „Alfa i Omega, počátek i konec“ (Zj 21,6). Bůh, který řídí dějiny a připravuje spásu lidstva. Toto Boží sdělení se děje na základě jeho lásky k lidem, v níž s námi jedná jako se svými přáteli.

Smyslem zjevení je naše spása. Bůh to dokazuje už v dějinách vyvoleného národa i církve, když zasahuje do dějin lidstva a formuje si svůj lid. Písmo však není jen to, co řekl Bůh v minulosti, ale jsou to slova, kterými Bůh promlouvá dnes.²⁶ Zjevení se také nazývá Slovem Božím. Toto Slovo v sobě zahrnuje vše, čím Bůh promlouvá – tedy slova i skutky – jež jsou u něj jedno. Jestliže Bůh něco říká, pak to zároveň i činí. Když Ježíš říká ochrnutlému: „Odpouštějí se ti hříchy“ (Mt 9,2), pak to není konstatování, ale slova působí, co ohlašují: Kristus jimi dává odpuštění hříchů. A i Slovo Boží v Písmu nás nejen seznamuje s Boží spásou, ale zároveň, jsme-li disponováni, nás přibližuje k dosažení spásy.²⁷

Nejkonkrétněji se Slovo Boží zjevuje v osobě Ježíše Krista, dovršení veškerého zjevení, jediném Prostředníku k Otci. V něm Bůh řekl lidem všechno, co chtěl, v něm se dal poznat nejhluběji: „Kdo vidí mne, vidí Otce“ (J 14,9). O Božím zjevení v Kristu hovoří velmi vhodně svatý Jan od Kříže těmito slovy: „Když nám dal (Bůh) svého Syna, který je jeho Slovem, a On nemá jiné, řekl nám všechno jednou provždy v tomto jediném Slově a nemá už, co by říkal. (...) Protože to, co kdysi mluvil po částech k prorokům, řekl už vcelku, když nám dal Všechno, to je svého Syna. Proto kdo by se dnes chtěl tázat Boha nebo si přál nějaké vidění nebo zjevení, nejen by jednal pošetile, ale urážel by Boha, protože by neupíral oči úplně na Krista a vyžadoval by něco jiného nebo nějakou novotu.“²⁸

---

²⁵ Josef KREJČÍ, *Slovo Boží...*, s. 26.

²⁶ Srov. tamtéž, s. 32.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 35.

²⁸ JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, 2. kniha, 22. kapitola, č 3-5, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 171n; srov. Denní modlitba církve, 2. čtení v pondělí druhého týdne adventního; srov. také KKC 65

Dei verbum se také věnuje vztahu Starého a Nového zákona, které dohromady tvoří jednotu. Knihy Starého zákona jsou inspirované Bohem a uchovávají si svou nepomíjející hodnotu.²⁹ Vydávají svědectví o celé božské pedagogice spásné Boží lásky, proto si křesťané váží Starého zákona jako ryzího slova Božího.³⁰ Boží péče o vyvolený národ je zárukou, že Bůh svůj lid neopustí a dovede plán spásy až k naplnění. Starý zákon také skrze proroky ohlašuje a různými předobrazy naznačuje příchod Krista.³¹

Knihy Nového zákona nám podávají definitivní pravdu Božího zjevení. Srdcem a středem celého Písma svatého jsou evangelia, „neboť jsou hlavním svědectvím o životě a učení vtěleného Slova, našeho Spasitele.“³² Evangelia mají apoštolský původ, neboť předávají dál učení apoštolů a byla sepsána pod jejich autoritou. Není důležité, zda je napsali někteří z nich, protože celý sbor apoštolský je za toto dílo odpovědný. Původ evangelií však není jen od apoštolů. Apoštolové předávali to, co přijali od Ježíše a šíření radostné zvěsti se dělo z Boží vůle. Když se pak ústní podání vtělilo do Písma, stalo se tak z vnuknutí Ducha svatého. Evangelia tedy nemají původ a autoritu jen lidskou, ale především božskou a jsou tak základem naší víry.³³ Není také pochyb, že evangelia jsou historickými prameny, které dávají možnost dospět k poznání Ježíše. K správnému pochopení jednotlivých částí však je nutno vidět, v jakém smyslu byly psány, jakému prostředí určeny, jaký je jejich styl a literární druh. Evangelisté nekladou tolik důraz na to, co se stalo a co Ježíš řekl. Zdrojem poznání pro apoštoly nebyla jen Kristova slova, ale „celá jeho existence a porozumění, jaké se jim o ní dostalo ve světle zmrtvýchvstání a v osvětlení Duchem svatým.“³⁴ Toto je celé jádro evangelia: Ježíš Kristus ukřižovaný a vzkříšený je Pán – Mesiáš, který nám nabízí spásu.

Také ostatní spisy Nového zákona vydávají svědectví o Kristu, „...objasňují jeho pravé učení, hlásají spásonosnou sílu Kristova božského díla, vypravují o počátcích církve a o jejím podivuhodném rozšíření a předpovídají její slavné dovršení.“³⁵

---

²⁹ Srov. DV 14.

³⁰ Srov. KKC 122-123.

³¹ Srov. DV 15.

³² Tamtéž, č. 18.

³³ Srov. Josef KREJČÍ, *Slovo Boží...*, s. 85-86.

³⁴ Tamtéž, s. 88-89.

³⁵ DV 20.

Celé Písmo svaté je tedy inspirovaným slovem Božím. V obou zákonech nacházíme jednotu Božího plánu, každý z nich je třeba číst ve světle toho druhého. Jak říká starobylé rčení: „Nový zákon je skryt ve Starém, zatímco starý je odhalen v Novém zákoně.“³⁶

Dalším krokem, zdůrazněným konstitucí, je Písmo svaté v životě církve. Jakou důležitost připisuje církev Božímu slovu vidíme v tom, jaké je jeho praktické použití jakožto zdroje všeho duchovního života v tom nejdůležitějším, co církev koná – ve mši svaté. Koncil staví Boží slovo na roveň Kristovu tělu, ačkoliv tento paralelismus pochází už od církevních otců. Svůj základ má v šesté kapitole Janova evangelia, kde se Ježíš prohlašuje za chléb života, nakolik zvěstuje vůli Otcovu a nakolik dává své tělo jako pokrm.³⁷ „Písmo nejen patří k eucharistii, ono je částí eucharistie. Písmo nejen připravuje na setkání s Kristem, ono je jiným způsobem přítomnosti Kristovy v církvi. Jak ve svém slově, tak ve své večeři Kristus je chlebem života všem věřícím.“³⁸ Písmo je pro církev pevným bodem, o který se opírá, když ukazuje lidem cestu spásy. Může z něj čerpat svou jistotu právě proto, že bylo sepsáno z Božího vnuknutí a církev se v něm zrcadlí v Boží neměnnosti. Písmo je nástrojem spásy. Jeho četba uvádí do společenství s Bohem a žádný křesťan nemůže dojít k Bohu bez nějakého styku s jeho slovem. Proto také koncil vybízí ty, kteří vykládají svatá Písma, k jeho studiu a zkoumání, aby tak mohli děti církve „neustále žít Božím slovem.“³⁹ Studium Písma svatého má být duší posvátné teologie.⁴⁰ Četba Písma se doporučuje bez výhrady všem, zvláště však pro věřící duchovního stavu je jejich poslání bez stálého styku s Božím slovem nemyslitelné.

1.2.2 Písmo a ostatní koncilní dokumenty

Ačkoliv výše rozebíraná konstituce *Dei verbum* se Božímu slovu věnuje nejsystematičtěji, ani v ostatních dokumentech Druhého vatikánského koncilu nechybí zmínky o jeho důležitosti. Z důvodu rozsahu této práce se nebudeme věnovat všem koncilním dokumentům, vybereme pouze některé z nich.

---

³⁶ KKC 129.

³⁷ Srov. Josef KREJČÍ, *Slovo Boží...*, s. 95.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ DV 23.

⁴⁰ Tamtéž, č. 24.

Prohloubení života ze Slova je cestou ke společenství s Bohem i s lidmi. Při liturgii je toto společenství nejdokonalejší, protože slovo Boží je zde čteno v reálném, fyzickém shromáždění těch, kdo tvoří církev a Kristus sám říká: „Kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20). Křesťané, kteří přicházejí naslouchat Božímu slovu, uznávají Kristovu přítomnost v jeho slově a věří v ni. „Tento smysl pro víru, probouzený a udržovaný Duchem Pravdy, působí, že Boží lid - pod vedením posvátného učitelského úřadu církve, který věrně poslouchá - nepřijímá už pouze slovo lidské, nýbrž skutečně slovo Boží.“⁴¹

Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* v kapitole o liturgické obnově hovoří o používání Písma při mši svaté. Liturgická reforma koncilu obohatila stůl Božího slova třemi cykly nedělních čtení a texty Starého zákona dává do vztahu s evangelií. Liturgie má schopnost zpřítomňovat Krista: „Kristus je přítomen ve svém slově: to mluví On, když se v církvi předčítá Písmo svaté.“⁴² Důležitost bible v liturgii je ukazována také na skutečnosti, že vše, co se při ní děje, pochází ze slova Božího: z něj jsou vybírána čtení a žalmy, z jeho inspirace se zrodily liturgické modlitby, orace a hymny, ono je vykládáno v homilii, z něho dostávají liturgické úkony a znamení svůj význam.⁴³ Proto tato konstituce vybízí, aby se při bohoslužbě četlo více z Písma a to v rozmanitějším a přiléhavějším výběru, a aby tato čtení byla hlavním pramenem homilie. Věřícím se má „šíře otevřít přístup k pokladům bible“.⁴⁴

Důležitým momentem, o kterém se hovoří v Dekretu o výchově ke kněžství *Optatam totius*, je výzva koncilu ke studiu teologie. Bohoslovci čerpají katolickou nauku z Božího zjevení, proto je třeba jim poskytnout zvláště pečlivé vzdělání v oboru Písma svatého: „Po přiměřeném úvodu ať se důkladně seznámí s exegetickou metodou, ať získají prohloubený pohled na hlavní témata božského zjevení a v denní četbě i rozjímání svatých knih ať nalézají povzbuzení a výživu.“⁴⁵ Boží slovo se má také stát duší dogmatické a morální teologie i všech ostatních teologických oborů. Bližšímu pohledu na studium teologie se budeme věnovat níže.

---

⁴¹ LG 12.

⁴² SC 7.

⁴³ Srov. tamtéž, č. 24.

⁴⁴ Tamtéž, č. 51.

⁴⁵ OT 16.

1.3 Pokoncilní vývoj

Díky celému tomuto učení můžeme od Druhého vatikánského koncilu pozorovat rostoucí zájem o Písmo svaté, a to nejen mezi teology, ale i mezi prostými věřícími. Přání koncilu, aby bylo Písmo co nejvíce zpřístupněno všem věřícím, nachází odezvu v srdcích mnoha křesťanů, což je jistě nadějným znamením a ukazatelem působení Ducha svatého v dnešní církvi. Reakcí církve na výzvy koncilu ohledně studia Písma svatého je dokument Papežské biblické komise z 15. dubna 1993 *Výklad bible v církvi*. Převážně z tohoto dokumentu budeme vycházet v následující části svého pojednání.

1.3.1 Studium teologie

Oblast studia teologie ležela koncilu zvlášť na srdci. Je jedním z jeho hlavních požadavků. Zvláště v Dekretu o výchově ke kněžství se zdůrazňuje důležitost seminářů a vzdělávání v nich, s ohledem na jednotu všech složek výchovy: duchovní, intelektuální i disciplinární.⁴⁶ Hovoří se zde o potřebě lépe vyřešit vztah filozofických a teologických oborů, které mají společně bohoslovcům „odhalovat Kristovo tajemství“.⁴⁷ Teologické obory se pak mají přednášet „ve světle víry a pod vedením církevního učitelského úřadu tak, aby bohoslovci bedlivě čerpali katolickou nauku z Božího zjevení, hluboce do ní vnikali, živili z ní svůj duchovní život a dovedli ji v kněžské službě hlásat, vykládat a hájit.“⁴⁸ Ve studiu by však kněží měli pokračovat stále. Jejich „zralost ve vědě“⁴⁹ vychází na prvním místě z neustálého styku se slovem Božím, jeho rozjímání a četby. Je ale „užitečné, doplňovat je studiem církevních otců, církevních učitelů a jiných literárních památek tradice. Kromě toho mají kněží dobře znát dokumenty církevního učitelského úřadu (...), aby dovedli správně odpovídat na otázky, které kladou dnešní lidé.“⁵⁰

Při studiu Písma svatého církev přijímá i poznatky a zkušenosti z jiných oborů, neboť „všechno, co přispívá k lepšímu poznání pravdy...je pro teologii cenným přínosem.“⁵¹ Proto

---

⁴⁶ Tamtéž, č. 4.

⁴⁷ Tamtéž, č. 14.

⁴⁸ OT 16.

⁴⁹ PO 19.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi...*, s. 24.

je také legitimní zkoumat a vykládat Písmo v různých metodách a přístupech. Mezi nejčastější metody patří:

a) Historicko – kritická metoda

Její principem je zkoumání historické, které se aplikuje na biblické texty. Zkoumají se historické procesy vzniku jednotlivých textů, jež se v různých etapách svého vzniku obracely k různým kategoriím posluchačů v různých časoprostorových situacích. Metoda kritická posupuje pomocí vědeckých, co neobjektivnějších kritérií, aby umožnila modernímu čtenáři přístup ke smyslu biblických textů. Zároveň je to metoda analytická, která zkoumá biblický text stejným způsobem, jako každý jiný starý text a komentuje jej jako záznam lidské řeči.

b) Nové metody literární analýzy

Jde o rozebírání textu z hlediska literárního smyslu. Rétorická analýza se zaměřuje na použití jazyka jako takového, zkoumá, proč je které použití jazyka účinné a přesvědčivé. Chce proniknout až k jádru řeči zjevení jakožto přesvědčující náboženské řeči. Narativní exegeze nabízí metodu pochopení biblické zvěsti, která odpovídá formě vyprávění a svědectví – charakteristickým pro Písmo svaté. Sémiotická analýza studuje biblický text jako soudržný celek, podléhající přesným lingvistickým zákonitostem.

c) Přístupy k Písmu založené na tradici

Mezi ně patří kanonický přístup, jež vykládá biblický text ve světle kánonu Písma, tj. ve světle bible, nakolik je přijímána věřícími jako norma víry. Přístupy dané židovskými interpretačními tradicemi vycházejí z bohatství židovské vzdělanosti. Přístup daný dějinami působnosti textu sleduje vývoj výkladu v čase a v jeho vztahu k zájmu čtenářů.

d) Přístupy humanitních věd

K pochopení Písma svatého přispívají i vědní obory, především sociologie, antropologie a psychologie. Pomáhají řešit např. otázky charakteristických rysů různých typů lidí v jejich soc. prostředí, způsobu pojetí rodiny, příbuzenstva, postavení ženy, objasňují smysl kultovních obětí, obraznou řeč bible a mnoho dalšího.

e) Přístupy kontextuální

Přejímají nová hlediska odpovídající současným myšlenkovým proudům, kterým nebyl doposud dán dostatečný prostor. Jde např. o přístup z hlediska teologie osvobození nebo přístup feministický.

f) Fundamentalistická četba

Má svůj původ v reformaci a vychází z principu, že bibli, jakožto inspirované Boží slovo prosté jakéhokoli omylu, je třeba číst a vykládat doslovně ve všech detailech. Nevychází však z ideologie biblické, svým lpěním na principu „sola Scriptura“ odděluje výklad bible od tradice vedené Duchem.⁵²

Církev ve svém dokumentu o výkladu bible také charakterizuje dimenze správného katolického výkladu. Nejdůležitější pro exegezi je „její vědomé zařazení se do živé tradice církve, jejíž první starostí je věrnost zjevení dosvědčenému biblí.“⁵³ Výklad Písma musí být pro živou víru církevních společenství pramenem shody v zásadních bodech, zároveň vyžaduje aspekt tvořivosti, aby odpovědi na nově vyvolané otázky skutečně vycházely z bible. Žádný výklad také nemůže být výlučný, protože i mezi texty Písma někdy panuje napětí. Tento výklad Písma se děje v lůně církve, v její pluralitě i v její jednotě a tradici její víry. Proto i exegeté se musí účastnit celého života a celé víry společenství věřících své doby. Současný výklad má navazovat na předchozí exegetické tradice, z nichž mnohé prvky přijímá, ale v jiných bodech se od nich odlučuje, aby mohl postupovat vpřed.⁵⁴ Úkol exegety je úkolem vědeckým, zahrnuje badatelskou práci, vyučování i publikaci. Zároveň je to služba společenství, „neboť spočívá ve studiu a výkladu Písma svatého takovým způsobem, který by celé jeho bohatství dal k dispozici pastýřům i věřícím.“⁵⁵

1.3.2 Používání bible v obnovené liturgii

Bohoslužba slova je nedílnou součástí *eucharistické slavnosti*, o předčítání biblických úryvků před slavením Eucharistie máme zmínky už ze 2. století. Liturgie je místem, kde se především dostávají křesťané do styku s Božím slovem. Zvláštním přáním koncilu bylo, aby

---

⁵² Přehled jednotlivých metod viz PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi...*, s. 31-69.

⁵³ Tamtéž, s. 71.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 76.

⁵⁵ Tamtéž, s. 84.

při liturgických slavnostech „bylo čtení z Písma uspořádáno bohatěji, rozmanitěji a vhodněji“⁵⁶ , „aby byl věřícím bohatěji prostřený stůl Božího slova“⁵⁷. Tři cykly nedělních mešních čtení vyhrazují přední místo evangeliím. K těm patří od nejstarších dob zvláštní slavnostnost: Evangelium čte jáhen nebo kněz, modlí se osobní přípravou modlitbu nebo si vyžádá zvláštní požehnání. Evangeliář se přináší k ambonu průvodem, před čtením se okužuje kadidlem. Kněz (jáhen) označuje evangeliář křížem, věřící před a po evangeliu pronášejí zvláštní holdovací formule. Na znamení úcty a připravenosti se evangeliu naslouchá vstoje. Tato úcta, prokazovaná evangeliu, nesmí ovšem vést k podceňování ostatních čtení.

„I ta čerpají z inspirovaného Písma svatého, obsahují Boží slovo a všechna čtení z Nového zákona tvoří součást ‚radostné zvěsti‘.“⁵⁸ Také Všeobecné pokyny k Římskému misálu říkají o všech biblických čteních: „Ve čteních (...) Bůh mluví k svému lidu, zjevuje tajemství vykoupení a spásy a nabízí duchovní pokrm. Sám Kristus je svým slovem přítomen mezi věřícími.“⁵⁹

Bohoslužba slova nespočívá jen v prostém sledu čtení, neboť má zahrnovat i chvíle ticha a modlitby.⁶⁰ Také zpěvy, které následují po čteních, umožňují, aby slyšené slovo zapadlo hlouběji do srdce. Responzoriální žalm je odpovědí lidu na slova prvního čtení, zatímco „alelujový zpěv“ je přípravou na evangelium a zvoláním ke Kristu. Velkou péčí je třeba věnovat přednesu jednotlivých čtení i jejich výkladu. Lektorem biblických čtení by neměl být celebrant, ale přísluhující, aby se naznačilo, že i ten, kdo předsedá bohoslužbě, je ve vztahu k Božímu slovu naslouchajícím. Evangelium čte vždy jáhen nebo kněz, zatímco neevangelijní čtení může přednášet i laický lektor. Je žádoucí, „aby formace těch, kdo mají v budoucnu předsedat liturgickým shromážděním, i jejich pomocníků, brala v úvahu požadavky výrazně obnovené liturgie.“⁶¹

Mimo mši svatou se s Božím slovem setkáváme především v *Denní modlitbě církve*. I „zde je Kristus přítomen a působí jako velekněz nové smlouvy, když se zvěstuje ve čteních Písma slovo Boží a když se Kristus spojuje s modlící se církví a jejími členy k posvěcení

---

⁵⁶ SC 35.

⁵⁷ Tamtéž, č. 51.

⁵⁸ Adolf ADAM, *Liturgika...*, s. 195.

⁵⁹ VPŘM 33.

⁶⁰ Srov. PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi...*, s. 100.

⁶¹ Tamtéž.

člověka a k oslavě nebeského Otce.⁶² Denní modlitba církve je modlitbou skrze Krista, s ním a v něm, je modlitbou celého společenství Kristova těla. Zároveň je promlouváním Boha k člověku, neboť žalmy, hymny i modlitby jsou zcela „proniknuty biblickou řečí“⁶³.

1.3.3 Písmo v životě křesťana

Koncil nevyzývá pouze k vnějšímu studiu Písma a nepředkládá slovo Boží pouze ke slyšení. To jsou prostředky, jejichž pomocí má slovo živého Boha zapadnout do lidského nitra a stát se „posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života“⁶⁴. Vždyť skrze Písmo se člověk setkává s Bohem a přijímá jeho plán spásy. Setkání křesťana s Božím slovem skrze Písmo může probíhat mnoha způsoby. V době pokoncilní obnovy se naskýtají četné možnosti setkávání se nad Písmem ve společenstvích vedených knězem, moderátorem s příslušným vzděláním, nebo i laikem. Mezi tyto aktivity patří nejrůznější biblické hodiny, biblické kroužky, společná modlitební setkání nad Písmem apod. Ve většině případů mají podobnou náplň a cíl. Naslouchání Božímu slovu, rozjímání o tom, co mi chce Bůh sdělit v konkrétní situaci, modlitba, rozhovor s druhými, předsevzetí pro praktický život.⁶⁵

Také v pastorační službě je používání bible mnohostranné. Můžeme zde rozlišit rovinu katecheze, kázání a biblického apoštolátu. Pro katechezi je Písmo prvním pramenem. Jedním z jejích cílů by mělo být vedení ke správnému chápání a plodné četbě bible, „což umožňuje objevovat Boží pravdu v ní obsaženou a podněcuje k co nejvelkodušnější odpovědi na poselství, kterým se Bůh obrací k lidstvu ve svém slově“⁶⁶. Jak už bylo několikrát zmiňováno výše, také obsahem kázání a především pak homilie, je osvětlit texty Písma svatého, zvláště pak ty, které objasňují víru a jsou nejplodnější pro pokrok křesťanského života. Zároveň je nutné provést potřebnou aktualizaci a inkulturaci slov radostné zvěsti. Cílem biblického apoštolátu je podporovat překlady bible do nejrůznějších jazyků, šíření

---

⁶² Adolf ADAM, *Liturgika...*, s. 327.

⁶³ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi...*, s. 100.

⁶⁴ DV 21.

⁶⁵ Modlitbě skrze Písmo a způsobu četby zvané *Lectio divina* se budeme podrobněji věnovat níže.

⁶⁶ Papežská biblická komise, *Výklad bible v církvi*, s. 102.

bible, podpora a podněcování různých aktivit jako například biblické skupiny, konference o bibli, biblické týdny, vydávání knih a časopisů apod.⁶⁷

V našich zemích mohou být příkladem aktivity Českého katolického biblického díla a České biblické společnosti. České katolické biblické dílo vzniklo 22. 9. 1993 z popudu Druhého vatikánského koncilu a je součástí mezinárodní Katolické biblické federace. Jeho náplní je:

- 1) šíření Písma svatého všem lidem
- 2) správné porozumění Písmu v duchu katolické exegeze
- 3) podpora vědecké práce v biblických oborech

Toto se uskutečňuje aktivitami, jako je vydávání překladů Písma, biblických komentářů a jiné biblické literatury, pořádáním biblických kurzů, výstav, přednášek a poutí a podobně. České biblické dílo podporuje badatelskou práci biblistů a spolupracuje s příbuznými institucemi v naší zemi i v zahraničí.

Česká biblická společnost, jejíž kořeny sahají až do 19. století, vznikla roku 1990 a je členem Spojené biblické společnosti. Jejím cílem je, aby bible byla každému dosažitelná v e srozumitelném jazyce a za přijatelnou cenu a to k osobní četbě, k evangelizaci, ke studiu i pro liturgické účely. Nabízí:

- 1) české i cizojazyčné bible
- 2) pomůcky ke studiu bible (konkordance, slovníky, mapy)
- 3) audio, videokazety a CD-ROMy s biblickou tematikou

Tato společnost se také podílí na šíření Božího slova v chudých zemích.⁶⁸

Velmi se doporučuje společná četba Písma v rodinách jako domácích církvích. Zvláště vhodná je příprava na nedělní liturgii pomocí rozjímání jednotlivých čtení. Také soukromá četba Písma svatého a jeho rozjímání je velkým přínosem a posilou pro duchovní život jednotlivce.

Dnešní věk technického pokroku a rostoucího významu hromadných sdělovacích prostředků vyžaduje, aby Boží slovo bylo šířeno a aktivně hlásáno i těmito prostředky. Takto se totiž může s Božím slovem setkat téměř každý člověk, i ten, pro něhož je Písmo svaté něčím neznámým a pokládá se za takzvaně nevěřícího. Právě v době, kdy jsme masmédií zahlcováni spoustou informací a reklam, které pak často přebývají v našem podvědomí, je

---

⁶⁷ Tamtéž, srov. s. 103-104.

⁶⁸ K aktuálním aktivitám Českého katolického biblického díla a České biblické společnosti a pro bližší informace srov. www.bible-cz.org, 3.4.2006.

potřeba, aby k nám takto pronikalo a přebývalo v nás slovo Boží. V naší zemi se o šíření radostné zvěsti snaží křesťanská rozhlasová stanice Proglas⁶⁹, stejnou náplň má i připravovaná televizní stanice Noe.

---

⁶⁹ Blíže srov. <http://www.Proglas.cz>, 17.4.2006.

2. TEOLOGIE BOŽÍHO SLOVA

V této kapitole bychom se měli hlouběji zamyslet nad tím, co znamená Boží slovo z pohledu teologie. Jaká jsou hlavní východiska pro teologii Božího slova a co považujeme za klíčové body v této oblasti. Budeme vycházet z následujícího: Nejprve se krátce podíváme na to, co z teologického hlediska znamená, že Bůh promlouvá. Dále se zmíníme o vztahu Písma a církve, neboť o slovu Božím není možno hovořit jinak, než v ekleziálním kontextu. V následující kapitole budeme hovořit o Kristu – Božím Logos – a jeho vztahu k Písmu svatému a na závěr pojednáme o inspiraci Písma a jejich důsledcích pro křesťanský život.

2.1 Slovo vyslovené Bohem

Písmo svaté nám představuje Boha jako toho, kdo mluví. „Přichází náš Bůh a nemlčí“ (Žl 50,3). „Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Bůh v minulosti k našim předkům skrze proroky. V této poslední době však promluvil k nám skrze svého Syna“ (Žid 1,1-2a). Boží řeč, jeho Slovo, je Bůh sám ve svém zjevení. Jak píše Karl Barth: „Bůh se zjevuje jako Pán, a to znamená podle Písma pro pojem zjevení, že Bůh sám je v nerušené jednotě, ale i v nerušené rozdílnosti Zjevujícím, Zjevením i Zjeveným.“⁷⁰ Bůh, Slovo živé a tvůrčí, se nezjevuje proto, aby uspokojil intelektuální zvědavost, nebo lidskou žízeň po vědění. Cílem je lidské štěstí a naplnění smyslu, spása člověka jako účast na blaženosti Boha.

S Božím tvůrčím slovem se setkáváme již na začátku Geneze a toto slovo prostupuje celý Starý zákon. Podle Heinricha Schliera existují pro „Boží slovo“ ve Starém zákoně tato tři hlediska:

- a) *Slovo Stvořitele*: Izrael pojímá Boží slovo jako jedinou věčně trvající skutečnost nad veškerými proměnami světa. Toto slovo je poznáno jako síla, která určuje a uchovává všem existenci.
- b) *Slovo smlouvy*: Jde především o Boží slovo, které bylo řečeno Mojžíšovi a které on zprostředkoval lidu. Samotnému Mojžíšovi se slovo sděluje formou setkání. Jeho obsah tvoří základní pokyny Boží jeho lidu – především deset přikázání.

---

⁷⁰ Hans WALDENFELS, *Kontextová fundamentální teologie*, Praha: Vyšehrad, 2000, s. 46.

c) *Slovo proroků*: Vůle Boží je v prorockém slově zaměřena na konkrétní situaci. Moc tohoto Božího Slova se ukazuje tím, že nejprve proroka takřka neodvratně uchvacuje a poté uskutečňuje ohlašovanou spásu či soud.⁷¹

Řeč o Božím promlouvání je nejradiálnějši všude tam, kde se mluví o identitě Slova a Boha – především pak v prologu Janova evangelia. Zákon i proroci ukazovali na Ježíše, jak o tom vypovídají evangelia: „Nalezli jsme toho, o němž psal Mojžíš v Zákoně a proroci“ (J 1,45). Ježíš Kristus je Boží Logos, což můžeme poznat z následujícího: Na Ježíšova slova a skutky se pohlíží jako na slova a skutky mluvené a činěné s plnou mocí od Boha Otce. Ježíš sám osobně se stává Božím Slovem, jak to vyjadřuje janovská tradice (srov. Jan 1, 1-14; 1J 1,1; Zj 19,13); a také *Dei verbum* v čl. 4: „Ježíš Kristus, vtělené Slovo, člověk k lidem poslaný, mluví slova Boží a dovršuje dílo spásy, které mu Otec uložil vykonat. Kdo vidí jeho, vidí Otce.“ Tím se evangelium stává křesťanskou zvěstí o Bohu, o jeho vůli ke spáse a o jeho spasitelné lásce.⁷²

2.2 Písmo v církvi a pro církev

Bible se rodí v Božím lidu. Zejména metoda dějin forem (*Formgeschichte*) počínaje H. Gunkelem a pak dále s Dibeliem, Bultmannem, Schmidtem a Albertzem ukazují, jak jednotlivé texty Písma vycházejí z konkrétního života Božího lidu a jeho liturgie, katecheze, prorockých škol, sapienciálních kruhů...⁷³

Písmo svaté, slovo Boží, má své místo ve středu církve. Nemůžeme oddělit jedno od druhého. Ve společenství církve se radostná zvěst evangelia šířila nejprve ústně a později i písemnou formou, evangelia byla sepsána pro potřebu budoucích křesťanů – tedy pro růst a živou víru církve. Církvi také přísluší slovo Boží sřežit jako poklad a svědomitě vykládat.

2.2.1 Vznik Písma ve společenství církve

---

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 130-132.

⁷² Srov. tamtéž, s. 134.

⁷³ Srov. Giuseppe BARBAGLIO, heslo: „*Bibbia e chiesa*“ in: *Nuovo Dizionario di Teologia*, G. BARBAGLIO a S. DIANICH (edd.), Cinisello Balsamo: San Paolo, 1994, s. 96.

Už Starý zákon vzniká uprostřed společenství Božího lidu. V exilním a poexilním období dochází ke sbírání a klasifikaci jednotlivých tradic v Tóře, prorocích a spisech. Texty začínají být čteny v synagógách a jsou aktualizovány rabínskými výklady. Písmo se rodí v Božím lidu a pro něj.

Co se týče Nového zákona, je situace velmi podobná. Vše vyrůstá z nové zkušenosti víry v Ježíše z Nazareta. Jeho učedníci se shromažďují, aby naslouchali evangelnímu poselství. Shromažďují se vzpomínky na Krista, připomínají jeho skutky, slova a to s věností i tvůrčí svobodou.⁷⁴

Na příkaz Krista apoštolové šli do celého světa a hlásali evangelium. Na počátku tedy stála ústní tradice. Jádro a podstata nejstaršího kerygmatu církve byla jednoduchá: Ježíš umřel a vstal z mrtvých. Učedníci se cítili být nositeli této tradice, byli si vědomi toho, co bylo *od počátku* (srov. 1 Jan 1,1-3), a také svatý Pavel předával to, co sám *přijal* (srov. 1 Kor 11,23).⁷⁵ Apoštolové předávají to, co je učil Ježíš a co lépe pochopili ve světle velikonočních událostí, nad to však toto učení sami rozvíjeli. Byli si vědomi působení Ducha svatého, o němž Pán řekl, že je naučí všemu, všechno jim připomene a uvede je do plné pravdy. V prvotní církvi se při liturgických shromážděních také projevovala různá charismata – např. dar prorocství – která pomáhala prohlubovat nauku o Ježíši.

V písemné podobě byly novozákonní knihy zaznamenány v prvních dvou stoletích. Nejstaršími spisy jsou listy apoštola Pavla církevním obcím i jednotlivcům. Pavel začal psát přibližně v polovině 1. století po Kristu, aby tak reagoval na praktické dotazy věřících a také aby jim objasnil evangelium a svou teologii. Na přelomu 1. a 2. století začala vznikat evangelia. Teorií o jejich vzniku a pramenech použitých při jejich sepsání, je celá řada. Za nejmladší knihu Nového zákona je považován 2. list apoštola Petra.⁷⁶

2.2.2 Písmo pro církve

Knihy Písma svatého byly zapsány pro potřebu církve z různých důvodů: Teologických, apologetických, katechetických, polemických, misionářských, liturgických, etických apod. Za stěžejní můžeme považovat výpověď apoštola Jana: „Tato však jsou zapsána, abyste *věřili*, že Ježíš je Kristus, Syn Boží, a abyste věříce *měli život v jeho jménu*“

---

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 97.

⁷⁵ Srov. Gabriela Ivana VLKOVÁ, *Slovo Boží a slovo lidské...*, s. 44.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 45.

(J 20, 31). Podobně píše i evangelista Lukáš: „...abys poznal *hodnověrnost* toho, v čem jsi byl vyučován“ (Lk 1, 4). Nejdůležitějším cílem evangelií i ostatních posvátných knih je posila křesťanské víry a dar věčného života skrze ni. Dalším důvodem sepsání je, aby Kristova nauka byla předávána v plnosti a neporušena.

Jak bylo řečeno výše, je zde předávána teologie apoštolů – sloupů církve. Pavlova teologie je asi nejsoustavněji vykládána v listě Římanům. Pavel ukazuje, že v evangeliu se zjevuje Boží spravedlnost (1,17), přičemž spravedlnost musíme chápat v širším smyslu jako Boží jednání, které umožňuje, aby na Božím soudu obstál (byl ospravedlněn) ten, kdo žije z víry v Ježíše. Podstatou Boží spravedlnosti je jeho milosrdenství a láska. Člověka, který se Bohu takto otevírá, nemůže od této lásky nic – ani smrt – oddělit (8, 31-38) . Jen tím, že se člověk Bohu s činnou důvěrou otevře, může poznat jeho dobrotu a moc. Tuto cestu mu otevřel Ježíš Kristus.⁷⁷ Petrovy listy zpracovávají téma utrpení, v němž má být křesťan podobný svému Mistru, mravní čistoty i otázku zaslíbeného příchodu Páně a konce světa.⁷⁸ Janovy listy utvrzují křesťany v pevném postoji víry a vštěpují jim pevné křesťanské sebevědomí, které pramení ze skutečného společenství s Bohem. Společenství křesťanů s Bohem a vzájemné společenství tvoří nedělitelný organický celek, který v sobě zrcadlí naddějinný vztah lásky mezi Otcem a Synem. Jan vede adresáty listu k jistotě, že jsou vyvoleni, odděleni od světa a stojí na straně vítězné pravdy. Důvody této jistoty se v životě církve projevují v poslušnosti apoštolského učení, v přítomnosti Ducha svatého a ve vzájemné bratrské lásce.⁷⁹

Důležitými jsou i praktické rady autorů novozákonních knih křesťanským obcím. Některé z nich mají sice dobový charakter (zda je nutná obřízka, je-li možno jíst maso obětované modlám...), většinu je však možno použít pro náš každodenní duchovní život. Jedná se například o vztah k bohatým a chudým (srov. Jak 2), o pokoru ve vztazích (Jak 4, 6-12), o umění držet jazyk na uzdě (Jak 3, 1-12), výstrahu před lživými učiteli (2 P 2) a mnoho dalších.

V Novém zákoně je také reinterpretován Starý zákon ve světle Kristova vzkříšení. Celé Písmo je Božím slovem vzniklým v Božím lidu a pro něj.

---

⁷⁷ Srov. *Bible*, ekumenický překlad, úvod k listu Římanům.

⁷⁸ Srov. tamtéž, úvod k Petrovým listům.

⁷⁹ Srov. *Bible*, ekumenický překlad, úvod k Janovým listům.

2.2.3 Vztah Písma k církvi

Kánon posvátných knih Písma byl stanoven Tridentským koncilem. Pro nás je zajímavá předmluva k tomuto kánonu. Píše se v ní: „Posvátný a všeobecný Tridentský koncil, právoplatně shromážděný v Duchu svatém (...) aby odstranil chyby a zachoval v církvi vlastní čistotu evangelia, které poté, co bylo přislíbeno proroky ve svatých písmech, vyhlásil náš Pán, Ježíš Kristus, Boží Syn, nejprve svým slovem a nařídil, aby ‚bylo hlášáno každému stvoření‘ (Mt 16,15) skrze jeho apoštoly jako pramen každé spásné pravdy a kázně mravů...“⁸⁰ A o něco dále se praví, že „tato pravda a tato kázeň mravů jsou obsaženy v sepsaných knihách a v nezapsaných tradicích“.⁸¹ Bez ohledu na problematiku vztahu Písma a tradice je dobré si povšimnout, jakým způsobem vnímá koncil Písmo jako normativní pro církev. Vlastní funkcí Písma je zprostředkovat konfrontaci křesťanského společenství s radostnou zvěstí Ježíše Krista, a o s autoritou inspirovaného textu, tedy garantovaného samotným Bohem. Písmo má tedy normativní význam pro církev:

- a) na základě svého obsahu (jímž je evangelní zvěst)
- b) na základě formálním (neboť je neomylným a božsky potvrzeným slovem).

Písmo má tedy funkční hodnotu: je mostem mezi věřícími a evangelní skutečností, jež zakládá jejich víru. Křesťanské generace tedy nezačínají od nuly, nýbrž vycházejí z biblické zkušenosti. Na druhou stranu tento kontakt s minulostí není čistě opakováním, nýbrž tvořivým procesem aktualizace. Proto mají biblické spisy hodnotu jen tehdy, jsou-li čteny i s vědomím vzdálenosti k našemu životu. Jen tehdy nám mohou říci dnes, co říkaly ve své době.⁸²

Nedostatkem zmiňovaného výroku Tridentského concilu je, že vnímá Boží slovo jen jako „zjevení spásných pravd a kázně mravů“. Druhý vatikánský koncil naproti tomu rozšiřuje a posouvá perspektivu, když je vnímá jako sebezjevení Boží v Kristu.⁸³ Hodnota Písma se zde také srovnává s hodnotou eucharistie.⁸⁴ Proto spolu s posvátnou tradicí církev vždy považovala a považuje božská Písma za nejvyšší pravidlo vlastní víry. Slovo Boží je

---

⁸⁰ DS 1501.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Srov. Giuseppe BARBAGLIO, heslo „*Bibbia e chiesa*“ in: *Nuovo Dizionario di Teologia...*, s. 99.

⁸³ Srov. DV 2.

⁸⁴ Srov. DV 21.

tedy poslední, nejvyšší a rozhodující instancí, jíž jsou podřízeny všechny ostatní včetně magisteria.⁸⁵

V Božím slově je tak velká účinnost a moc, že je pokrmem a čistým a věčným pramenem duchovního života věřících. Písmo tedy nemá jen poznávací funkci, ale i nesmírně dynamickou hodnotu, jež spočívá v Boží účinné moci (srov. 1 Sol 2, 13). Duch svatý, který je přítomen v Božím slově, je činí živým a působivým. „...naše evangelium k vám nepřišlo pouze ve slovech, ale v moci Ducha svatého a v přesvědčivé plnosti“ (1 Sol 1,5). Bible tedy není jen vnější, usměrňující normou, ale – a to především – díky působení Ducha svatého při jejím hlásání a naslouchání, účinnou silou spásy.⁸⁶

2.3 Božské Slovo a Boží slovo

V této kapitole se zamyslíme nad tím, v jakém vztahu k sobě stojí Kristus jako Logos - Božské Slovo, a Písmo svaté jako Boží slovo. Tyto dvě skutečnosti lze postavit vedle sebe, neboť mají mnoho společného a to, co vypovídáme o Kristu, můžeme zároveň vypovídat i o Písmu. V tomto paralelním vztahu můžeme rozlišit tři důležité momenty:

1) Už samotné označení „*Božské Slovo*“ a „*Boží slovo*“ není náhodné. Naznačuje, jak úzce spolu souvisí tajemství Krista a Písma. Obojí je slovem, vycházejícím z Božích úst. Kristus přišel, aby nám zjevil Otce a celým svým životem ukazuje právě na něj. Kristus je vrcholem zjevení, tím, který přišel, abychom měli život a měli ho v hojnosti (srov. Jan 10,10). A stejně tak Písmo, jak bylo vícekrát zdůrazňováno výše, je Božím zjevením. Vždyť právě ono nám nabízí pohled na Boží vedení v dějinách spásy, ono nám zjevuje i Krista a právě Písmo svaté nabízí nejautentičtější setkání s Bohem.

2) Kristus, Božské Slovo, má v sobě přirozenost lidskou a božskou. Tyto dvě jsou spojeny při *vtělení*, a na základě této hypostatické unie je Kristus pravým Bohem a pravým člověkem. Toto svou paralelu nachází v *inspiraci*, díky které se v Božím slově spojuje stránka božská a lidská. Bible je nepochybně slovem samotného Boha, neboť on sám sdělil člověku to, co chtěl, a zároveň je stejně tak slovem lidským protože nelze podcenit lidský faktor svatopisců.

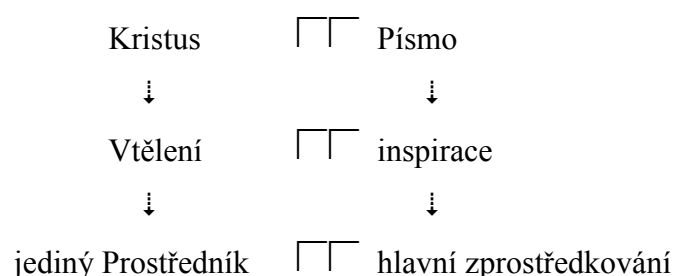
---

⁸⁵ Srov. Giseeppe BARBAGLIO, heslo: „*Bibbia e chiesa*“ in: *Nuovo Dizionario di Teologia...*, s. 100.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 102.

3) Kristus, na základě toho, že je Boží Syn, který přijal lidskou přirozenost, je *jediným Prostředníkem* k Otci. „Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne“ (Jan 14, 6). Z toho také vyplývá skutečnost, nesmírně důležitá pro náš duchovní život, že totiž Písmo, na základě své inspirovanosti, je ne sice jediným, ale *hlavním zprostředkováním* Boha. Proto je pro církev nejvyšší normou, které se podřizuje každý věřící včetně magisteria. Proto Písmo stojí i nad tradicí, která jej sice nese, ale je jím zároveň normována. Proto má církev Písmo v takové úctě, lásce a vážnosti. A proto také se má stát Písmo naším průvodcem, naší „potravou“, součástí našeho každodenního života.⁸⁷

Schématicky bychom tento vztah Krista a Písma mohli znázornit následovně:

2.4 Inspirace Písma a její důsledky

Církev vyznává a věří, že Písmo je inspirovaným slovem Božím. *Jak* jím však je? *Dei verbum* vyjadřuje stručně a jednoduše, že všechny knihy Písma byly sepsány „z vnuknutí Ducha svatého“ (čl. 11). Inspirace znamená jakési „v-dechnutí“ a souvisí s „Duchem svatým v-dechujícím“. „Předpokladem biblické inspirace ve vlastním smyslu je to, že dějiny spásy jsou vedeny Duchem svatým. Jen na tomto základě lze uvažovat a mluvit o spolupůsobení Ducha svatého při vzniku samotných biblických knih.“⁸⁸

Svědectví o tom, že knihy bible byly sepsány pod vedením Ducha svatého, nacházíme v samotném Písmu na několika místech: „Svá srdce učinili jako křemen, aby neslyšeli zákon ani slova, jež posílal Hospodin zástupů *svým duchem* skrze dřívější proroky“ (Zach 7,12). „Proto jak říká *Duch svatý*: Jestliže dnes uslyšíte jeho hlas, nezatvrzujte svá srdce...“ (Žid 3,7-8). Nejdůležitější texty, hovořící o inspiraci, jsou následující: „Od dětství znáš svatá Písma, která ti mohou dát moudrost ke spasení skrze víru v Ježíše Krista. Veškeré Písmo pochází

⁸⁷ Srov. <http://www.ktf.cuni.cz/kohut/st/schema7.doc>, 17.4.2006.

⁸⁸ Srov. Gabriela Ivana VLKOVÁ, *Slovo Boží a slovo lidské...*, s. 100.

z *Božího Ducha* a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti“ (2 Tim 3, 15-16). A: „Nikdy totiž nebylo vyřčeno prorocství z lidské vůle, nýbrž z popudu *Ducha svatého* mluvili lidé, poslaní od Boha“ (2 Petr 1,21).

Duch svatý však nepůsobí pouze v těch, kteří zaznamenávají poselství o spáse písemně, ale také skrze apoštoly – a jejich nástupce – kteří „ústním kázáním, příkladem a ustanovováním řádu předávali to, co přijali z Kristových úst, ze styku s ním a z jeho skutků, i to, čemu se naučili z vnuknutí *Ducha svatého*“⁸⁹. Duch svatý tedy nepřestává se svou inspirací. Jeho působení je bez konce a neustále pokračuje ve svém díle spásy.

2.4.1 Dějinný pohled na inspiraci

V různých obdobích dějin bylo pohlíženo na inspiraci různými pohledy. Církevní otcové často používali výrazu „diktát“ (*svatí Jeroným a Augustin*). Formulací, že Bůh svatopiscům při psaní diktoval, chtěli vyjádřit, že psali to, co Bůh chtěl. Bůh je podle církevních otců „autorem“, člověk „nástrojem“.

Ve středověku se inspirací hodně zabývá *svatý Tomáš Akvinský*. Označuje Boha jako hlavní příčinu, člověka jako nástrojovou příčinu. Používá obraz pera vedeného rukou. Boží autorství bylo v období středověku stále více chápáno v úzkém literárním smyslu. Tridentský koncil pak pouze potvrzuje inspiraci, navíc však diktát *Ducha svatého* vztahuje i na tradici církve.

V 17. stol. se vytvářejí dvě teorie o tom, jak Duch svatý vedl svatopisce. Nauka o reálné inspiraci učí, že Bůh vnuká svatopisci, co má psát (skutečnosti a myšlenky), volbu slov však nechává na člověku. Nauka o slovní inspiraci naproti tomu vyznává jako inspirovaná a vnuknutá i jednotlivá slova. To však časem vedlo k podceňování lidského faktoru. Proto se objevují různé teologické pokusy, které se snaží o omezení inspirace Písma. První vatikánský koncil tyto snahy odmítá a znovu potvrzuje Boží autorství. Blíže však vysvětluje, jak mu rozumět: Písmo bylo sepsáno z vnuknutí *Ducha svatého*. *M.-J. Lagrange* v 19. století zdůrazňuje a připomíná, že Písmo svaté je plně slovem Božím a plně slovem lidským. Více se probírané problematice věnuje Lev XIII. v encyklice *Providentissimus Deus* z roku 1893. Bůh je ryším autorem Písma, což však člověka nesnižuje jen na nějaký výkonný orgán. Boží působení nepřistupuje zvenčí, je spjato s vědomou lidskou činností, kterou v každém okamžiku podpírá a provází.

---

⁸⁹ DV 7.

Druhý vatikánský koncil nepřináší na téma inspirace žádné nové výsledky; opakuje, co již bylo řečeno. Nově je však zde potvrzeno i lidské autorství. Zatímco tradice chápala Boží autorství v úzkém slova smyslu, novější pojetí zdůrazňuje, že fakt Božího autorství nijak neruší ani pravé autorství člověka.⁹⁰

2.4.2 Důsledky inspirace

Jestliže je tedy bible inspirovaným slovem živého Boha, jak spolu s církví vyznáváme, má tato skutečnost i své dopady. Jsou jimi vlastnosti Písma svatého, které nutně musí mít, je-li Božím slovem. Použijeme zde model R. F. Smithe, podle jehož schématu mezi tyto důsledky inspirace Písma patří: Zjevení, jednota, úplnost, neomylnost a svátostnost.⁹¹

a) Zjevení:

O tom, že Písmo svaté je zjevením Božím jsme pojednávali výše. Krátce tedy shrneme nejzákladnější myšlenky: Bůh nám zjevuje sám sebe tím, že postupně slovy a činy ukazuje své tajemství. Důvodem zjevení je Boží láska, s níž nabízí člověku spásu a dává mu účast na svém životě. Ve Starém zákoně se Bůh nejprve zjevuje prarodičům a nabízí jim svou úmluvu. Postupně si vede a formuje svůj lid, dává se mu poznat a připravuje jej na příchod Mesiáše v plnosti času. Vrcholem celého Zjevení je příchod Božího Syna, který je „definitivním Slovem Otce“⁹², a který uskutečňuje a dovršuje plán spásy tím, že umírá za hříchy lidstva na kříži. Třebaže je Boží zjevení v Kristu dokončeno, „není úplně rozvinuto; bude úkolem křesťanské víry postupně během staletí proniknout jeho celý dosah“⁹³.

b) Jednota

V jádru Božího zjevení stojí jednota celého poselství, a tou je radostná zvěst o spáse. I když jednotlivé výpovědi Písma jsou často mezi sebou v napětí a dokonce se mohou jevit navzájem jako kontrastní, přesto nám celé Boží slovo zvěstuje tuto jedinou skutečnost. Ostatně, je-li Bůh sám v sobě nerozdělen a v dokonalé jednotě, také jeho Slovo musí tuto jednotu obsahovat.

---

⁹⁰ Dějinný přehled pohledu na inspiraci srov. Gabriela Ivana VLKOVÁ, *Slovo Boží a slovo lidské...*, s. 103-111.

⁹¹ Srov. Romeo CAVEDO, heslo *Libro sacro* in: *Nuovo Dizionario di Teologia*, Cinisello Balsamo, San Paolo, 1994, s. 770.

⁹² KKC 73.

⁹³ Tamtéž, č. 66.

c) Úplnost

Svatá Písma obsahují v plnosti vše, co chtěl Bůh člověku sdělit. Nelze k nim nic přidat, vše bylo člověku sděleno. Jak už jsme vícekrát výše zmínili – po Kristu už nemůžeme čekat žádné další veřejné Boží zjevení. Také nemůžeme z Písma nic ubrat, neboť Kristus sám říká: „Spíše pomine nebe a země, než aby padla jediná čárka Zákona“ (Lk 16, 17). Vše, co je podstatné pro naši spásu, bylo nám dáno prostřednictvím Božího slova.

d) Svátostnost

Podstatou svátosti je, že zprostředkovává setkání s Bohem. V tomto smyslu můžeme uvažovat i o Písmu svatém, neboť skrze něj se setkáváme s Bohem výjimečným způsobem. Proto slovo Boží má svátostný charakter a tento aspekt svátostnosti je ze všech důsledků inspirovanosti Písma nejdůležitějším pro náš duchovní život. Neboť i to, že je Písmo zjeveným slovem, i to, že je v něm jednota a je v něm obsaženo všechno, směřuje právě k tomuto setkání s Bohem skrze svátostnost Písma. Smith toto pojetí vyhraňuje do té míry, že v Písmu je setkání s Kristem autentičtější, než ve svátostech.⁹⁴ Vždyť nakonec i svátosti, stejně jako celá liturgie mají základ v Božím slově a vycházejí z něj.

---

⁹⁴ To je ovšem citovaný názor R.F.Smithe, se kterým se autorka neztotožňuje.

3. BOŽÍ SLOVO V ŽIVOTĚ KŘESŤANA

Bůh člověku v Písmu svatém sděluje svůj plán a zjevuje, kým je. Není to však jen proto, abychom ho poznali a věděli o jeho lásce. Zjevení je k tomu, aby tato láska pronikla do našeho života. Naše odpověď na Boží slovo nesmí být jen intelektuální poznání, nýbrž také vědomí, že Bůh je náš Otec a chce z nás učinit své přátele. Boží slovo má vzbudit naši důvěru, abychom se skutečně cítili ve vztahu k Bohu jako jeho přátelé a podle toho žili a jednali. Na Písmo svaté, jak ovlivňuje praktický duchovní život, můžeme pohlížet v různých rovinách.

Zde zmíníme pouze ty z nich, které považujeme za klíčové: Srovnáním se strukturou bohoslužby slova se zamyslíme nad tím, jak Bůh oslovuje člověka a zároveň vyžaduje jeho odpověď. Podíváme se, jak Písmo ovlivňuje modlitbu, blíže rozebereme způsob čtení bible zvaný *lectio divina* a zmíníme se o předávání radostné zvěsti – evangelizaci, jako o jednom z nejpodstatnějších křesťanských posláních.

3.1 Paradigma struktury bohoslužby slova

Dříve, než budeme rozebírat samotnou bohoslužbu slova a její vztah k postojům křesťanského života, podíváme se na tajemství Krista, v jehož životě se zřetelně rýsují roviny, jež by se měly odrážet i našem postoji k Bohu.

3.1.1 Tajemství Ježíše, Božího služebníka

Jako teologické východisko pro následující pojednání použijeme model Krista, v jehož tajemství vidíme rovinu *katabatickou* (sestupující), *diabatickou* (vrcholící Velikonocemi) a *anabatickou* (vzestupnou). Schéma Františka Kunetky, o něž se budeme opírat, vychází z kristologického hymnu v listě Filipánům (2, 6-11).

a) katabasis

„Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí“ (v. 6-7).

Tento sestup se děje při Vtělení, které znamená skutečné ponížení, „a to tím více, že se tento příchod měl udát v podmínkách lidstva narušeného hříchem.“⁹⁵ Ježíš odkládá božskou přirozenost i slávu, kterou má od Otce, a přijímá podobu otroka.

b) diabasis

„A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži“ (v.8).

Tato fáze přechodu je paschou ve vlastním slova smyslu. V Ježíšově vydanosti na kříži vrcholí jeho poslušnost k Otci a zároveň jeho láska k nám. V hodině kříže přechází z tohoto světa k Otci. (J 13,1).

c) anabasis

„Proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí – a k slávě Boha Otce každý jazyk aby vyznával: Ježíš Kristus jest Pán“ (v. 9-11).

Vzestup, povýšení, je poslední částí Ježíšovy cesty. Bůh Otec odpovídá na jeho poslušnost, křísí jej a přijímá do své slávy.⁹⁶

„Ponížení a povýšení (*katabasis* a *anabasis*), tyto dva póly Ježíšova života jsou propojeny jeho paschou (*diabasis*). Proto se velikonoční mystériem (*mystérium paschale*) stává klíčovým pojmem pro celé Kristovo dílo.“⁹⁷

3.1.2 Bohoslužba slova

Také v bohoslužbě slova, v níž má Boží slovo své privilegované místo, můžeme rozlišit ony tři roviny: *katabatickou* – kdy Bůh oslovuje člověka (v bohoslužbě slova se to děje ve čtení), *diabatickou* – kdy se člověk nechává oslovovat a přetvářet (srov. se žalmem), a rovinu *anabatickou* – člověk odpovídá Bohu svou vírou (tedy modlitbou). Ukazuje se nám zde, jakým procesem toto slovo prochází, jaké je hlavní schéma působení Božího slova na člověka.

Velikonoční vigilie a její bohoslužba slova nám nabízí tento pohled nejjasněji. Vždyť v ní slavíme nejvlastněji Kristovo *mystérium paschale*, v ní vidíme, jak Ježíš přechází ze tmy smrti do světla vzkříšení. Ona je vrcholem celého liturgického roku a nejhlubším smyslem

⁹⁵ Srov. František KUNETKA, *Slavnost našeho vykoupení*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 18.

⁹⁶ Srov. tamtéž.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 20.

naší víry. Vždyť při tomto „bdění pro Hospodina“ (srov. Ex 12,42) slavíme velikonoční události jako podstatu naší spásy.

Výběr čtení při této vigílii není náhodný. „Starozákonní čtení sledují základní okamžiky dějin spásy, a to ne pouze ve smyslu pouhého výčtu a popisu konkrétních událostí, ale i ve smyslu jejich kvalitativního hodnocení, interpretace jako promyšleného Božího vedení Izraele a lidstva na cestě k velikonočům.“⁹⁸ V epištole svatý Pavel objasňuje teologický význam křtu a bohoslužba slova vrcholí v evangelním líčení o Ježíšově zmrtvýchvstání.

Přejdeme-li k formě velikonoční bohoslužby slova, vidíme, že se nám při starozákonních čteních opakuje následující schéma: *čtení – žalm s odpovědí lidu – modlitba*. Právě tyto tři prvky odpovídají třem spásonosným pohybům: *katabázi, diabázi a anabázi*.

Při *čtení* především nasloucháme, což je spíše pasivní (přesněji receptivní) postoj. Bůh k nám promlouvá, jeho slovo o spáse sestupuje do našeho nitra (*katabasis*) a my je přijímáme meditací. Při *zpěvu žalmu* necháváme toto Boží slovo zapadnout do svého srdce, aby nás mohlo proměnit, aby nám pomohlo k přechodu od nás samotných k Bohu (*diabasis*). Žalm je přitom vybrán s ohledem na předcházející čtení – má totiž vyjadřovat naši reakci na zvěstované Boží slovo. V *modlitbě* se pak necháváme Bohem pozvednout k intimnímu setkání s ním a vracíme mu jeho slovo (*anabasis*). Chvilé ticha je prostorem pro osobní formulaci rozhovoru s Pánem na základě podnětů, které nás oslovily. Následná formulace kněze spojuje úmysly jednotlivých věřících do spíše obecně laděné prosby, s níž by se mohli ztotožnit všichni věřící.⁹⁹

Po tomto sedmkrát opakovaném schématu propuká Boží lid v radostný chvalozpěv *Sláva na výsostech Bohu*. Spolu s rozsvícením svící a vyzváněním zvonů je to způsob, jak přivítat radostnou zvěst o Kristově vzkříšení.

Jestliže jsme všechna předchozí čtení vyslechli vsedě, abychom je mohli usebraně promeditovat, při *evangeliu* tím, že stojíme, vyjadřujeme připravenost okamžitě dále zvěstovat poselství o Kristově zmrtvýchvstání.¹⁰⁰

Abychom co nejplodněji prožili bohoslužbu slova a to, jak Boží slovo zasahuje do našeho života, je potřeba našeho aktivního přístupu, spoluprožívání, které se dá shrnout do

---

⁹⁸ Vojtěch KOHUT, *Bdění na modlitbách*, Amen 4/2001, s.24.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 23.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž.

Lukášovy charakteristiky Panny Marie, která „uchovávala všechny tyto věci ve svém srdci a rozvažovala o nich“ (Lk 1,29).

3.2 Písmo svaté a křesťanská modlitba

„Dějiny spásy začínají v okamžiku, kdy je člověk schopen přijmout zjevení a odpovědět na ně v modlitbě.“¹⁰¹ Modlitba je jedním z nejdůležitějších křesťanských práv a povinností, je také ukazatelem stavu duchovního života. Roste-li touha po Božím slově, je to známkou duchovního rozvoje: „Když se našla tvá slova, byla mi pokrmem; tvé slovo se mi stalo radostí a potěšením srdce“ (Jer 15,16).

„Hlad a žízeň po Božím slově svědčí o tom, že Duch svatý podněcuje srdce, aby hledalo Boha a naslouchalo mu.“¹⁰² Bez setkávání se svým Bohem, bez jeho hledání, naslouchání Božímu slovu, věřící člověk nemůže žít. Modlitba je pro něj životní potřebou a nutností. Provází člověka na cestě k Bohu, je vyjádřením jeho touhy po Bohu v každé životní situaci. „Pro mne je modlitba vzlet srdce, je to prostý pohled k nebi, je to zvolání vděčnosti a lásky ve zkoušce i v radosti“, vyznává ve svém životopise svatá Terezie od Dítěte Ježíše.¹⁰³

Naše existence je určována právě modlitbou. Jsme povoláni k životu tvůrčím Božím slovem a toto slovo je výzvou, abychom žili uvědoměle před ním.¹⁰⁴ Jak úzce souvisí modlitba s Písmem svatým, vidíme už na prvních stránkách bible. Základním klíčem k pochopení modlitby je vědomí, že Bůh volá a oslovuje člověka jako první. Člověka, jehož stvořil a pro něhož všechno učinil, se ptá „Kde jsi?“ (Gn 3,9). Touží po setkání s ním, nabízí mu svou společnost a vyžaduje odpověď člověka.

Celé dějiny spásy, zaznamenané ve Starém zákoně, jsou dialogem Hospodina s jeho lidem. Modlitba je spojena s lidskými dějinami, „je to vztah k Bohu v dějinných událostech“¹⁰⁵. Starozákonní praotcové jsou neustále oslovováni a vedeni Bohem, odpovídají na toto vedení spravedlností a věrností srdce a po každém selhání snahou o návrat k Hospodinu. Starý zákon je pokladnice modliteb. Nacházíme zde Abrahámovu modlitbu

---

¹⁰¹ Bernard HÄRING, heslo *Modlitba* in: *Ssp*, s. 524.

¹⁰² Christoph SCHÖNBORN, *Cesta modlitby*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 52.

¹⁰³ SV. TEREZIE OD DÍTĚTE JEŽÍŠE, *Autobiografické spisy*, C 25r; cit. dle KKC 2558.

¹⁰⁴ Srov. Bernard HÄRING., heslo *Modlitba* in: *Ssp*, s. 524.

¹⁰⁵ KKC 2568.

víry, Mojžíšovu modlitbu prostředníka a přímlyvce, Davidovu modlitbu pokání nebo modlitbu Eliáše, když stojí tváří v tvář před Hospodinem. Vidíme, jak se modlí král i prostý člověk. Modlitba spravedlivých vede nejčastěji k vyvyšování Boha a vyznání jeho moci. „Učiň, ať celý tvůj národ a každý kmen to pozná a zví, že ty jsi Bůh, Bůh veškeré moci a síly, a že není jiného, kdo by byl štítem izraelskému pokolení, kromě tebe“ (Jud 9,14).

Nejkrásnější starozákonní sbírkou modliteb, vypovídající o tom, jak Boží lid oslavuje svého Boha, jsou žalmy. „Žaltář je kniha, v níž se Boží slovo stává modlitbou člověka (...) Když žalmista zpívá pro Boha, vyjadřují slova Boží spásná díla. Tentýž Duch inspiruje Boží dílo a odpověď člověka a Kristus oboje navzájem spojí. V něm nás žalmy nepřestávají učit se modlit.“¹⁰⁶ Díky rozmanitým formám žalmů – hymnus, modlitba nářků, chvalozpěvy, díkůvzdání, rozjímání o Božích dílech – jsou pro křesťany vzorem modlitby v nejrůznějších životních situacích. Jsou modlitbou jednotlivce i společenství, lidí všech stavů a dob. „Žalmy, pronášené v modlitbě a naplněné v Kristu, jsou podstatným a trvalým prvkem modlitby jeho církve.“¹⁰⁷ Některé z modliteb Starého zákona ještě vyjadřují šero doby mesiánského očekávání. Ale i přesto se mohou v křesťanské modlitbě „proměnit v pohnutku vděčnosti za dar světla, kterého se nám dostalo v Kristu“¹⁰⁸

Plně se nám modlitba osvětluje s příchodem Božího Syna na svět. Ježíš je pro křesťana pravým učitelem modlitby. „Snažit se pochopit jeho modlitbu (...) znamená přiblížit se k svatému Pánu Ježíši jako k hořícímu keři: nejprve nazírat, jak se modlí, pak naslouchat, jak nás učí modlit se, abychom nakonec poznali, jak vyslychá naši modlitbu.“¹⁰⁹

Kristus, jak jej představuje Písmo, je především ten, kdo se modlí. Jeho modlitba je dokonalá, neboť vyjadřuje jediné touhu naplnit Boží vůli a oslavit Otce. Často odchází na skrytá a opuštěná místa, aby se modlil. Ježíš se modlí před důležitými okamžiky svého života (křest v Jordánu, vyvolení Dvanácti, vzkříšení Lazara, proměnění na hoře, rozmnožení chleba, prosba za Petra,...). S modlitbou je úzce spjata jeho každodenní činnost, dá se říct, že v ní má svůj původ. Modlitbě věnuje Pán časné ranní hodiny, modlí se často i celou noc. Modlitba provází poslední události Velkého pátku až po „Otče, do tvých rukou poroučím svého ducha!“ (Lk 23,46) a zvolání, s nímž umírá. „Do tohoto výkřiku vtěleného Slova se slévají úzkosti lidstva všech dob podrobeného hříchu a smrti, všechny prosby a přímlyvy

---

¹⁰⁶ Tamtéž, č. 2587.

¹⁰⁷ Tamtéž, č. 2597.

¹⁰⁸ Bernard HÄRING., heslo *Modlitba* in: *Ssp*, s. 527.

¹⁰⁹ KKC 2598.

dějin spásy (...) A Otec je přijímá a vyslyší tím, že vzkřísí svého Syna. Tak se naplňuje drama modlitby v uskutečňování plánu spásy.¹¹⁰ Právě v těchto posledních událostech ukazuje Ježíš, že modlitba je tím, co oživuje jeho mesiánské poslání a jeho velikonoční smrt.¹¹¹

Svědectví Písma o Kristu ukazuje, jak má vypadat opravdová modlitba: Je vyjádřením dětinného vztahu důvěry k Otci, plná víry, vytrvalosti a pokory. Je to modlitba srdce zaměřená především na hledání vůle Otce. Ježíš – podle svého příkladu - doporučuje svým posluchačům chránit se v modlitbě pokrytectvím a obdivu od lidí, místo toho mají vejít do své komůrky a modlit se ve skrytosti (Mt 6, 6). To nové, co Ježíš přináší, je modlitba „v jeho jménu“ (J 14,13) a také v Duchu svatém. Vzorem každé modlitby je Otčenáš, který Pán předává svým učedníkům jako „shrnutí celého evangelia“¹¹² V něm je obsaženo všechno, zač se máme modlit, o něm svatý Augustin říká: „Projděte všechny modlitby, které jsou v Písmu; myslím, že v nich nelze najít něco, co by nebylo obsaženo v modlitbě Páně.“¹¹³ Přes rozmanitost modliteb, vysílaných k nebi, zůstává Otčenáš základní modlitbou jednotlivce i celé církve.¹¹⁴

V Písmu také čteme o tom, že už od počátku ti, kteří byli pokřtěni „setrvali v apoštolském učení, v bratrském společenství, v lámání chleba a v modlitbách“ (Sk 2, 42). Skutky apoštolské dosvědčují na více místech, že se prvotní křesťanská obec svorně modlila. „Také sami apoštolové, v jejichž listech jsou všude zaznamenány modlitby, zvláště chvály a díkůčinění, nás vybízejí, abychom se modlili v Duchu svatém, abychom modlitbu skrze Krista obětovali Bohu, modlili se naléhavě a vytrvale a účinnou mocí modlitby se posvěcovali, abychom v modlitbě chválili, děkovali, prosili a za všechny se přimlouvali.“¹¹⁵

Písmo svaté tedy není jen souhrnem informací o Božím zjevení, bez vztahu k našemu životu. V něm nás oslovuje živý Bůh, učí nás naslouchat a odpovídat celým naším životem. Tím se pro nás stává školou modlitby, vede nás k přijetí Slova do srdce, aby se tak celý náš život stal modlitbou.

---

¹¹⁰ Tamtéž, č. 2606.

¹¹¹ Srov. *Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve*, č. 4.

¹¹² Tamtéž, č. 2761.

¹¹³ Tamtéž, č. 2762.

¹¹⁴ Bližší rozbor modlitby Páně by vydal na mnoho stran a není tématem této práce, proto se mu nevěnuji více.

¹¹⁵ *Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve*, č.5.

3.3 Naslouchání Božím Slovu – *Lectio divina*

„Světlem pro mé nohy je tvé slovo, osvětluje mou stezku“ (Ž 119,105), vyznává před mnoha staletími žalmista. A svatý Petr říká svému Mistrovi: „Pane, ke komu bychom šli? Ty máš slova věčného života!“ (J 6,68) Potřebujeme slyšet Boží slova. Nemůžeme žít beze slov, pocházejících od Boha, beze slov, která nás vytrhují ze smutku a deprese, která dávají naději a jsou pro nás „radostnou zvěstí“. Bůh v našem životě může mluvit mnoha způsoby – skrze stvoření, události našeho života, skrze bližní. Neautentičtější však přichází ve svém Slově.

3.3.1 *Lectio divina* jako metoda modlitební četby Písma

S Božím slovem však nemůžeme zacházet jako se slovem lidským. Nemůžeme mu naslouchat, jako každému jinému slovu. Slovo, pocházející z úst živého Boha, je potřeba přijmout do srdce, sytit se jím, nechat jej v sobě působit a přetvářet jím celou svou bytost. Stejně, jako bychom zemřeli, kdybychom nesytily své tělo, tak také naše duše potřebuje být posilována a občerstvována Božím slovem, má-li v sobě mít dostatek života. Už Starý zákon hovoří o Božích slovech jako o pokrmu: „Jak lahodnou chuť má, co ty říkáš! Sladší než med je to pro má ústa. (Ž 119,103). Tento přístup od nás vyžaduje, abychom přešli od „psaného slova“ ke „slovu živému“. „Vždyť v Písmu svatém je Kristus přítomen jako ‚zkrácené Slovo‘“¹¹⁶.

Setkání s tímto živým Slovem je cílem četby Písma zvané jako *lectio divina*. Jedná se o osobní setkání člověka s Bohem, „o naplnění života Božím slovem, které posloucháme, vnitřně přijímáme a převádíme v modlitbu. Svě každodenní povinnosti tak můžeme lépe naplnit Boží přítomností.“¹¹⁷ Samotný výraz „*lectio*“ můžeme chápat jako četbu psaného textu. To však je pouze začátek. Čtení je důležité pro pochopení napsaného, ale následovat musí cesta za Slovem, snaha přiblížit se mu, dojít k setkání s Tím, který se sděluje jako Slovo. Svatý Řehoř Veliký hovoří o *lectio* jako o „putování ‚za tváří Milovaného mimo jakýkoli smyslový obraz, v hloubi srdce, v nejdokonalejším mlčení“¹¹⁸. Jde o vnikání do podstaty

---

¹¹⁶ Mario MASINI, *Úvod do „Lectio divina“*. Teologie, metoda, spiritualita, praxe, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1993, s. 7.

¹¹⁷ Giorgio ZEVINI, Pier Giordano CABRA, *Lectio divina na každý den v roce*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 5.

Písma svatého. Výraz „*divina*“ slouží především k označení, jaký význam má v mnišské tradici – „*lectio je divina*, je-li jejím předmětem Písmo svaté“¹¹⁹. Tento přívlastek ukazuje na transcendentní rozměr četby, na setkání srdce člověka s Božím Slovem a na setkání ducha s Bohem prostřednictvím Ducha svatého. *Lectio* je také *divina* pro vztah, který má s Božím slovem a „především proto, že umožňuje kontakt mezi myslí, srdcem a duchem člověka a Boha“¹²⁰ *Lectio divina* tedy znamená dialog mezi člověkem a Bohem, zjevování se ze strany Boha a naslouchání ze strany člověka. Bůh zve člověka do svého společenství, nabízí mu přátelství a účast na jeho božské přirozenosti.¹²¹ *Lectio divina*, jako jednoduchá cesta duchovního života napomáhá, aby se čtené, rozjímané a vnitřně přijaté Boží slovo stalo ve světle Ducha svatého modlitbou a mohlo proměnit náš život.

3.3.2 Účinnost Slova a působení Ducha

List Židům hovoří o tom, že „Boží slovo je plné života“ (Žid 4,12). Boží činy a slova spolu úzce souvisí, jak o tom mluví koncilní učení¹²². Už první stránky bible o tom vydávají svědectví: „Bůh řekl – a stalo se“ (Gen 1,3n). Starozákonní člověk chápe Boží slovo jako skutečnost, která žije. V novozákonním pojetí se nám ukazuje Slovo jako osoba, Syn, který byl poslán od Otce. Evangelista Jan „načrtává historii Slova: On je Slovo, skrze které vykonal Bůh tvůrčí dílo (J 1,3); On je Logos, který přišel na svět a dlel v něm (vv. 10-11) jako život a světlo člověka (v.4); je Syn, který dal všem, kdo věří v jeho jméno moc stát se Božími dětmi (v. 12).“¹²³ Z toho poznáváme, že v Písmu je Logos jako živé Boží Slovo, jako Bůh sám.

Do tohoto tajemství není možné pronikat bez pomoci Ducha svatého. Četba Písma musí být provázena modlitbou, aby se stala skutečným setkáním. Vždyť Duch sám je původcem Písma a on také přetváří obyčejná slova ve slova „živá“. Duch oživuje mrtvou literu, která pak ustoupí a přenechá prostor Slovu, zpřítomní nám samotného Ježíše. Dává slovům zaznít nově a činí je aktuálními. Mocí Ducha svatého se také osobní přístup k Písmu začleňuje do tajemství jednoty celé církve. Jedině on nám umožní proniknout k podstatě

---

¹¹⁸ Mario MASINI, *Úvod do „Lectio divina“*..., s. 9.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 32.

¹²⁰ Tamtéž, s. 33.

¹²¹ Srov. DV 1.

¹²² Srov. DV 2.

¹²³ Mario MASINI, *Úvod do „Lectio divina“*..., s. 10.

Božího slova a objevit jeho tajemství. Skrze *Lectio divina* Duch svatý přetváří toho, kdo je praktikuje v obraz samotného Krista a činí jeho smýšlení shodné se smýšlením Kristovým.¹²⁴

3.3.3 Tradiční struktura *lectio divina*

Jednou z mnoha definic *lectio divina* je, že se jedná o „individuální nebo společnou četbu kratšího či delšího úryvku z Písma, vnímaného jako Boží slovo a rozvíjeného působením Ducha svatého v rozjímání, modlitbě a kontemplaci.“¹²⁵

Tato osobní i kolektivní praxe je dosvědčována už ve třetím století, zvláště však je doložena již od prvních dob v mnišském prostředí. S tradičním rozčleněním *lectio divina* se setkáváme poprvé u Guiga II., opata Velké Kartouzy (+ 1189), v jeho dopise Gervasiovi, nazvaném „*Scala claustralium*“. Sestává ze čtyř momentů: *lectio* (četba), *meditatio* (rozjímání), *oratio* (modlitba) a *contemplatio* (kontemplace). Někteří autoři prodlužují schéma o další stupeň: *actio* (čin), *discretio* (rozlišení), *resolutio* (rozhodnutí) či *consolatio* (útěcha).¹²⁶

Zde budeme při popisu struktury *lectio divina* vycházet především z M. Masiniho.¹²⁷

- a) *lectio* Je to doba naslouchání poselství a výkladu textu, který zahajuje setkání s Božím slovem. Je třeba číst biblický úryvek pomalu a pozorně a snažit se ve svém srdci zachytit, co skrze něj říká Duch svatý. Naslouchání není možné bez vnitřního ztišení – ztišení celého svého života před Bohem, který přichází.
- b) *meditatio* Jde o teologicko-duchovní rozvíjení motivů, které vysvitly z *lectio*. Lze využít úvah církevních otců i učitelů nedávné doby („noví otcové“). V rozjímání nejde o hledání nových poznatků, ale o to nechat Boží slovo sestoupit do hlubin duše a poznat jeho „chut“¹²⁸. Svatý Jan Kassián v této souvislosti hovoří takto: „Když jsme byli poučení tím, co sami cítíme, už nevnímáme text jako něco slyšeného, ale jako něco, co prožíváme a čeho se dotýkáme vlastníma rukama; už to není cizí neznámý příběh, nýbrž něco, co rozechvívá nejhlubší zákoutí našeho srdce, jako kdyby tyto pocity patřily přímo k našemu bytí.“¹²⁸

---

¹²⁴ Tamtéž, s. 19.

¹²⁵ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi...*, s. 101.

¹²⁶ Srov. JÉSUS CASTELLANO, *Incontro al Signore. Pedagogia della preghiera*, Roma: Ed. OCD, 2002, s. 155.

¹²⁷ Srov: Mario MASINI, *Úvod do „Lectio divina“...*, s. 85-95.

c) *Oratio* Modlitba je odpovědí na slyšené slovo. Je souhlasem s Boží vůlí a jeho plány. „Když Boží slovo proniklo do tvého vnitřního světa, modlitba je vrací Bohu ve formě přímého oslovení...V modlitbě vracíme Bohu slovo, které nám daroval.“¹²⁹ Modlitba je jevem zcela osobním, proto každý tuto dobu prožívá způsobem, který ho nejvíce přibližuje Bohu. Modlitba nemá být mnohomluvná, má vycházet z Božího slova. Duch svatý v nás vzbuzuje pravou modlitbu, máme opakovat, co nám Duch vnuká a k čemu nás povzbuzuje. Modlitba není otázkou citů, ale hledáním Boží vůle a radostnou ochotou k jejímu plnění.

d) *Contemplatio* Je nejosobnějším zakoušením Boha v láskyplném poznání. F.Fénélon píše: „Kontemplace je ustavičná touha duše po milovaném snoubenci.“ Je darem milosti, neboť není výsledkem snahy jednotlivce. Nedochozí se k ní žádnou technikou nebo vnějším procesem, je spíše „pasivním zábleskem Boží blízkosti...V této chvíli – nikoliv rozumem, nýbrž svým srdcem a myslí – objevíš tajemství svého vlastního života ve světle tajemství Božího, a to prostřednictvím pokojné adorace, poznání a zakoušení Otce, který tě miluje jako své dítě. Pocítíš touhu dívat se pouze na Ježíše, spočinout v něm, otevřít se jeho lásce a s jistotou, že se nacházíš ve společenství života se svým Pánem, přijmout do svého srdce Boží království.“¹³⁰ Přes svou náročnost a obtížnost má být kontemplace jedním z prvků života každého křesťana. Kontemplaci nelze provádět v každém životním stavu se stejnou intenzitou, přesto by však měla být přítomna aspoň ve svém „zárodečném stavu“.

3.3.4 Základní praktické rady

Božím Slovu můžeme naslouchat soukromě i ve společenství. Při soukromé četbě je sice větší možnost nepochopení a nesprávného porozumění textu, ale zachováme-li dostatečnou pokoru a nepřisuzujeme-li si poslední úsudek, respektujeme-li učitelský úřad církve a držíme se jejího výkladu, máme k takovému čtení dostatečnou kompetenci. Přesto zkušenosti ukazují, že soukromá četba bible bez návodu je často obtížná a mnozí v ní nevytrvají. Společná četba má své přednosti: společenství obvykle vidí a slyší víc, než

---

¹²⁸ Giorgio ZEVINI, Pier Giordano CABRA, *Lectio divina na každý den v roce...*, s. 9.

¹²⁹ Tamtéž, s. 9-10.

¹³⁰ Tamtéž, s. 11.

jedinec, je zde možné sdílení a výměna názorů a napomáhá poopravit příliš subjektivní pohledy jedince.¹³¹

Při praktickém provádění *lectio divina* můžeme použít návrhů, vycházejících ze zkušeností s touto praxí. Má se konat na klidném místě, umožňujícím rozjímání, v klidnou dobu – nejlépe večer, kdy už na nás nedoléhá tolik rozptylujících podnětů. Doba trvání má být úměrná schopnosti a možnostem účastníků. Je dobré, aby alespoň vedoucí osoba měla přiměřené vzdělání a zkušenosti. Kromě vnější přípravy je důležitá i ta vnitřní: očištění srdce od všech předsudků vůči tomu, co uslyším, neboť toto předběžné chápání zabraňuje otevřenosti k tomu, co mi chce Bůh skutečně sdělit. Dalším předpokladem je pokora a dispozice k zbožnému naslouchání. Je možno volit různé texty, perikopa by však neměla být příliš dlouhá (10-20 veršů). Přednost dáváme textům evangelia, jež jsou středem Písma svatého.

3.3.5 Existenciální význam *lectio divina*

Cílem seznámení se s Písmem svatým je použít jeho texty pro vlastní život. Znamená to slyšet slovo Písma jako slovo, které je mi určeno v mé osobní dějinné situaci. Bůh mluví a zjevuje se přímo mně, vyzývá mě k pokání a obrácení, žádá ode mě lásku a chce mě učinit svědkem Písma. Řídit se radami Božího slova je vždy k prospěchu člověka. Nejde ovšem jen o to vyvodit z Písma nějaké pravidlo, které by se povrchně používalo na všechny situace. Naučit se, jak řešit konkrétní životní problémy v duchu evangelia, je dlouhodobý, dynamický proces. Slovo Boží musí do nás proniknout a učinit nás ochotnými a odhodlanými k poslušnosti vůči němu. Je to cesta, jejímž výsledkem bude naše schopnost rozhodovat se vždy znovu a znovu pro Krista. To všechno můžeme vidět jako plody Ducha svatého typické pro *lectio divina*.

3.4 Evangelizace – hlásání Božího slova

Jestliže se sami zabýváme a obíráme Božím slovem a necháme se jím naplnit, rosteme tím ve víře a jsme schopni dávat toto slovo dál. Jsme-li osloveni a prostoupeni Kristovou zvěstí, nemůžeme si ji nechat pro sebe. Vždyť „čím srdce přetéká, to ústa mluví“ (Mt 12, 34).

---

¹³¹ Anneliese HECHTOVÁ, *Přístupy k bibli*, Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, srov. s. 4.

Boží slovo se v dějinách šíří a roste za trvalého působení Ducha svatého. Zmrtvýchvstalý Pán i jeho Duch je přítomen v apoštolech, v jeho nástupcích i v celém Božím lidu. V každém člověku je Bůh přítomen svým vlastním způsobem a tato jeho tajemná přítomnost v církvi působí, „že slovo je živé a roste v církvi až k zjevení Pána ve slávě a patření na Boha tváří v tvář“¹³².

Hlásání evangelia celému světu a lidem naší doby je základním posláním církve. Není to nějaká dobrovolná činnost, ale povinnost, kterou jí uložil sám její zakladatel, aby všichni lidé mohli uvěřit a být spaseni. Poselství evangelia uchovává po staletí církev ne proto, aby ho skrývala, ale aby ho sdělovala druhým. Od samého počátku, ode dne seslání Ducha svatého, je programem církve seznámit s evangeliem ty, kdo je dosud neznají. Bible je Boží slovo pro všechny epochy. Církev existuje právě proto, aby věrně hlásala, kázala a učila to, co sama přijala, jak ji k tomu vyzval Ježíš: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky...“ (Mt 28,19). On sám byl nejen prvním hlasatelem evangelia, on je Boží evangelium, Slovo Boží, které přebývalo mezi námi. (J 1,14). Jádrem radostné zvěsti je spása, velký Boží dar, znamenající především osvobození od hříchu a přechod k věčnému životu. A „život věčný je v tom, že poznají tebe, jediného pravého Boha a toho, kterého jsi poslal, Ježíše Krista.“ (J 17, 3).

Druhý vatikánský koncil na potřebu hlásat Boží slovo celému lidstvu reaguje vydáním dekretu o misijní činnosti církve *Ad gentes*. V něm je církvi připomínáno, že je v dnešních podmínkách „ještě naléhavěji volána spasit a obnovit všechno stvoření, aby všechno bylo uspořádáno v Kristu a aby lidé utvořili jednu rodinu a jeden Boží lid.“¹³³

3.4.1 Sebeevangelizace církve a evangelizace národů

Poslání hlásat evangelium světu plní církev tím, že nejprve evangelizuje sebe samu.¹³⁴ Stále znovu naslouchá Božímu slovu a vykládá je, neboť ona sama potřebuje slyšet to, čemu má věřit, znát důvody své naděje, čerpat z Božího slova sílu potřebnou k hlásání, aby bylo věrohodné a přesvědčivé. Schopnost evangelizovat je významným ukazatelem životnosti našeho křesťanství. V dějinách církve bylo plnění misijního poslání vždy znakem její životní síly, zatímco její opouštění bylo naopak znamením krize víry. Každé duchovní oživení, má-li

---

¹³² Benedetto CALATI, heslo *Slovo Boží* in: *Ssp...*, s. 852.

¹³³ AG 1.

¹³⁴ Srov. PAVEL VI., *Evangelii nuntiandi*, Praha: Zvon, 1996, čl. 15 (dále jen: EN).

být trvalé, musí mít svůj původ v Božím slově. Čím více kdo miluje Písmo, tím pevnější bude jeho víra.

Hlasatelé Božího slova, spojení ve společenství spásy, mají po vzoru apoštolů radostnou zvěst šířit a hájit. Na místě apoštolů stojí dnes biskupové – oni jsou učitelé živé tradice církve a mají věrně vykládat Boží slovo. Jejich úkolem je, „aby hlásali evangelium, probouzeli víru v Ježíše Krista a Pána a shromáždili církve.“¹³⁵ Také povinností kněží a jáhnů, kteří dostali svým svěcením zvláštní charizma pro výklad Písma, je hlásat neporušené Boží evangelium. Řeholníci mají ve svém životě zasvěceném Bohu zvláštní milosti k účinnému šíření evangelia příkladem své svatosti. Jejich život je naprostým oddáním se Bohu a bližnímu; životem podle evangelijních blahoslavenství vydávají tiché, avšak velmi výmluvné svědectví, které je schopno hluboce zapůsobit i na nekřesťany dobré vůle. „Díky tomu, že se zcela zasvětili Kristu, mohou řeholníci svobodně všeho zanechat a jít hlásat evangelium až na kraj světa. Jsou vynalézaví, jejich apoštolát je často velmi originální a jejich genialita vzbuzuje obdiv.“¹³⁶

3.4.2 Evangelizační poslání laiků

V minulých dobách bylo zdůrazňováno dělení na církve učící (biskupové) a církve slyšící (věřící). Nyní nastává posun v tom směru, že se stává stále zřejmější, že ve spojení s církví, vedenou Duchem svatým, má každý pokřtěný obojí funkci v předávání Božího slova. Druhý vatikánský koncil ještě více postavil do popředí úkol laiků v hlásání evangelia tím, že zdůraznil, že všichni věřící mají uchovávat a předávat Zjevení, že úkol šířit slovo Boží byl svěřen celému Božímu lidu. „V církvi jsou různé služby, ale jen jedno poslání (...) I laici (...) konají skutečný apoštolát, když se snaží evangelizovat a posvěcovat lidi a také pronikat a zdokonalovat časný řád duchem evangelia, takže jejich působení v tomto řádu je zjevným svědectvím Kristu a slouží k spáse lidí.“¹³⁷ Také Katechismus k tomuto vhodně říká: „Laici, jako všichni věřící dostávají od Boha křtem a biřmováním pověření k apoštolátu; proto mají povinnost a právo usilovat o to, aby všichni lidé na celé zemi poznali a přijali božské poselství spásy; tato povinnost je ještě naléhavější v případech, kdy mohou lidé jen jejich

---

¹³⁵ DV 17.

¹³⁶ EN 69.

¹³⁷ AA 2.

prostřednictvím slyšet evangelium a poznat Krista.¹³⁸ Přáním koncilu bylo, aby Písmo svaté bylo co nejvíc zpřístupněno ve shodě s evangelním příkazem: „...kažte evangelium všemu stvoření“ (Mk 16,15). Laici, jako „lidé ve světě“, se mohou dostat právě do míst, kam by obtížně pronikli z nejrůznějších důvodů služebníci církve: do oblasti politiky, kultury, hospodářství, hromadných sdělovacích prostředků, nebo na okraj společnosti, do extrémních podmínek.

3.4.3 Kvality evangelizátorů

Církev nás vede, abychom žili jako bibličtí svědkové a nestyděli se za evangelium (srov. Řím.1,16). Hlasatelé Božího slova musí být nanejvýš poctiví a zodpovědní, ne aby hlásali sebe a své osobní názory, nýbrž co nejvěrněji předávali evangelium. Je proto nutné, aby byli důkladně připraveni a sami Písmo dobře znali. Už v židovství a později též v církvi byla vždy věnována péče věrnému předávání textu Písma, aby byl uchován dalším generacím neporušený. Můžeme říct, že ani papež nemůže vykládat Písmo sám, ale jen ve spojení s církví, tím spíše žádný věřící nemůže tuto činnost vyvíjet podle svých představ, ale jen v jednotě s církví a jejími pastýři. S Pravdou nemůžeme libovolně nakládat, jsme pouze jejími služebníky. Právě od hlasatele evangelia se očekává, že bude mít pravdu v nejvyšší úctě, že ji bude stále znovu hledat, nikdy ji nebude překrucovat, ať už ze strachu nebo z touhy se zalíbit.¹³⁹

3.4.4 Překážky evangelizace

Během dvou tisíciletí narážela církev pravidelně na různé překážky, které se hlásání evangelia stavěly do cesty. Křesťané byli a dodnes jsou pronásledováni, zbavováni svých práv, vystavováni výhrůžkám, věznění a mučení, ba často umírali a umírají právě pro šíření Boží nauky. Pán Ježíš to před učedníky netajil, sám jim předpověděl: „Všichni vás budou nenávidět pro mé jméno.“ (Lk 21,17), „Nenávidí-li vás svět, vězte, že mne nenáviděl dříve, než vás.“ (J 15,18). Zároveň ale svým věrným slíbil: „Kdo vytrvá až do konce, bude spasen.“ (Mk 13,13). V poslední době máme zkušenost s tím, jak evangelizační dílo církve brzdila a znemožňovala i státní moc. Víra je neustále atakována sekularismem, vede se proti ní

---

¹³⁸ KKC 900.

¹³⁹ EN 78.

vytrvalý, otevřený i skrytý boj. Růst nevěry v moderním světě, kde člověk Boha nepotřebuje, sám chce rozhodovat o tom, co je dobré a zlé, je skutečností, kterou nelze nevidět. Velmi nebezpečná je též relativizace hodnot a naprosté zlhostejnění ke všemu duchovnímu, která se projevuje též u pokřtěných. Připočteme-li k tomu nesprávné a zkreslené představy o Bohu a církvi, materialismus a konzumní způsob života, zahlcenost prací a komerčními masmédií, jeví se hlásání Božího slova jako velmi náročné. Zde je třeba mít na paměti Kristův výrok: „Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa.“ (Mt 28,20), a také: „Nejste to vy kdo mluvíte, ale mluví ve vás Duch vašeho Otce.“ (Mt 10,20)

3.4.5 Vedení Duchem a inkulturované předávání Božího slova

Zde se dotýkáme velmi důležitého momentu celého evangelizačního díla: hlavním činitelem v procesu předávání evangelia je Duch svatý. On je to, kdo naplňuje apoštoly v den Letnic a uschopňuje je jít do celého světa. Od něho pocházejí všechna vnuknutí, on vede, povzbuzuje, je duší církve a uvádí věřící do veškeré pravdy (J 16,13). On je to také, který otevírá srdce k přijetí slyšeného slova. A také Duch svatý nás vede při hlásání slova Božího, abychom správně rozpoznávali znamení doby.¹⁴⁰

Znění textu bible se v průběhu dějin nemění, mění se však způsoby jeho předávání, neboť církev sama je na cestě, putuje až ke svému konečnému smyslu, konečné Pravdě v Ježíši Kristu. „Způsob, jakým se vykládají biblické texty dnešním lidem, má přímé důsledky pro jejich osobní i společný vztah k Bohu.“¹⁴¹ Písmo musí být fundovaně zpřístupněno chápání dnešního člověka. Staré pravdy je nutno sdělovat stále novým způsobem. Představy a pojmy, jež ovlivňují naše chápání, pocházejí z tradice, která je souhrnem historických a kulturních daností, utvářejících náš horizont poznání. Pro pochopení textu je nutno znát tuto tradici – pochopení textu je pak i pochopením sebe, rozměru lidské existence a smyslu bytí. Obsahu textu může být porozuměno jen tehdy, když je aktualizován v prožitcích čtenářů, kteří si jej osvojují, má-li přímý vztah k jejich prožívání, k jejich životnímu osudu. „Evangelizace ztrácí citelně na své síle a účinnosti, jestliže nebere zřetel na určitý národ, k němuž se obrací, jestliže nepoužívá jeho jazyka a symbolů a jestliže si nevšímá jeho problémů a nezajímá se o jeho konkrétní život.“¹⁴²

---

¹⁴⁰ EN 75.

¹⁴¹ PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi...*, s. 9.

Je třeba překlenout vzdálenost mezi dobou autorů a naší současností, aktualizovat poselství textu pro posilu života víry dnešních křesťanů, přizpůsobit je všem společenským vrstvám a rozličným kategoriím naslouchajících. Aplikujeme-li biblický text na otázky, které jsou dnes zvláště aktuální (např. otázka lidských práv, ochrana lidského života, uchování přírody, rovnoprávnost ženy, touha po míru, starost o chudé, boj s negramotností a smrtelnými chorobami), můžeme tak obohatit hodnotové systémy mnoha lidí. Pro sdělování velkých Božích věcí je nutno používat jazyk, kterému naslouchající rozumí.

Příklad této zkušenosti s hlásáním evangelia čteme každoročně o svatodušních svátcích: „Partové, Médové a Elamité, obyvatelé Mezopotámie, Judeje a Kappadokie..., přistěhovalí Římané, židé i obrázení pohané, Kréťané i Arabové, všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutcích Božích!“ (Sk 2, 9-11)

Při hlásání Božího slova jde církvi o to, aby silou evangelia přetvářela měřítko, podle nichž lidé jednají, jejich stupnici hodnot a způsob myšlení. Přitom má z každé kultury přijmout a vyzdvihnout to, co je ve shodě s evangeliem. „Úkolem církve je podporovat a povznášet všechno, co je v lidské společnosti pravdivé, dobré a krásné, proto když se věrně drží evangelia a vykonává ve světě své poslání, upevňuje mír mezi lidmi k Boží slávě.“¹⁴³

Slovo Evangelia je jiné než slovo lidské. Hlásá-li se z Božího pověření, v jednotě s církví, v Boží čas a Božím způsobem, lze počítat s Boží mocí, která v něm působí. „Království Boží nezáleží ve slovech, nýbrž v moci Boží.“ (1Kor 4,40) Tato Boží moc nesouvisí s výřečností nebo logikou, ale spíše s modlitbou toho, kdo hlásá, s jeho otevřeností k Duchu Pravdy a odevzdáním života Bohu živému. Neboť pak už nežije on, ale Kristus v něm. (Gal 2,20)

3.4.6 Svědectví života a zkušenost s Bohem

Radostnou zvěst je nutno hlásat zejména svědectvím vlastního života. Skutečně křesťanský život, ve kterém se člověk zcela oddá Bohu a přitom s horlivostí miluje i bližního, je prvním evangelizačním prostředkem.¹⁴⁴ Tiché svědectví obyčejného, poctivého života ve věrném manželství a rodině, přijímání dětí jako daru od Boha, pečlivá práce v zaměstnání, spolehlivost, dodržování slibů, nezištná obětavost pro druhé a společné dobro, konání

---

¹⁴² EN 63.

¹⁴³ GS 76.

¹⁴⁴ Srov. EN 41.

obyčejných věcí s neobyčejnou láskou, to je samo o sobě velkým evangelizačním činem. „Tak ať svítí vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše skutky a velebili vašeho Otce v nebesích.“ (Mt 5,16) „Samo svědectví křesťanského života a dobré skutky konané v nadpřirozeném duchu, mají sílu přitahovat lidi k víře a k Bohu.“¹⁴⁵ Evangelizovat nelze bez osobní zkušenosti s Bohem. Jestliže chybí hlasateli setkávání s živým Kristem, jestliže mu „srdce nehoří“ při naslouchání Božímu slovu tak, jako emauzským učedníkům, pak je schopen svému okolí nabídnout náboženství jako souhrn povinností, příkazů a zákazů, ne však jako radostnou zvěst o spáse, jež mění život člověka.

---

¹⁴⁵ AA 6.

ZÁVĚR

Úkolem této práce bylo prozkoumat vztah Písma svatého a duchovního života. Na teoretické rovině jsme pojednali o tom, jak se v průběhu dějin měnil vztah církve k Božím slovu. Ne vždy bylo Písmo dostatečně ceněno, zvláště ve středověku dochází k dlouho trvajícím úpadkům. Teprve v 19. století se díky biblickému hnutí objevují snahy o návrat k Písmu jako k prameni duchovního života. Vyústěním tohoto úsilí se stal Druhý vatikánský koncil, především konstituce *Dei verbum*.

Hlavní body koncilního učení o Božím slově jsou následující: Písmo je Božím zjevením. V něm nám Bůh ukazuje svůj plán spásy, vrcholící v příchodu Božího Syna na svět. Je inspirovaným slovem samotného Boha a jedním z hlavních způsobů Boží přítomnosti v církvi. Církev staví Boží slovo na roveň s eucharistií. Je pro věřící pokrmem na cestě ke spáse a všichni křesťané z něj mají čerpat pro svůj duchovní život.

Koncilní učení na jedné straně otevřelo dveře dalšímu vědeckému studiu Písma svatého, takže nové metody studia přinášejí nové obohacení pro církev. Zároveň s tím, že Boží slovo bylo zpřístupněno širšímu okruhu věřících, pozorujeme v poslední době rostoucí zájem o četbu Písma svatého ze strany mnoha laiků. Jako znamení vanutí Ducha svatého v církvi dnešních dnů můžeme vnímat skutečnost, že stále více křesťanů hledá v Božím slově zdroj svého duchovního života.

Skutečnost, že je Písmo slovem Božím, že má svůj původ v samotném Bohu, má praktický dopad pro náš život. Je totiž nejdůležitějším zprostředkováním Boha, nástrojem spásy, neboť jeho četba nás spojuje s Bohem. Zvláště pak rozjímavý způsob četby zvaný lectio divina se stává opravdovým setkáním s Bohem v jeho slově.

Písmo je slovem Božím ke každému člověku osobně, je psáno pro růst víry, je orientací pro každodenní život. Stává se školou modlitby, neboť nejenže podává „návod“ jak se správně modlit, ale samo také pomáhá člověku navázat dialog s Bohem. Písmo svaté je pro nás pokrmem, je čistým a věčným pramenem duchovního života. Je slovem uzdravujícím a mocným, schopným proměnit život člověka a ukázat správný směr v každodenním životě.

Když se věřící takto sytí Božím slovem, nechává se jím vést a proměňovat, pak je schopen toto slovo předávat i dále při evangelizaci. A to je také podstatný úkol křesťanů – svým svědectvím napomáhat k šíření Božího království, dokud se ono samo nezjeví v plnosti.

RÉSUMÉ

The problem of word of God in spiritual life of the Christian

The topic of this work is Holy Scripture – Word of God – from the sight of spiritual life. What is the Bible for Christian? How it can be influent for our daily life? How the Church understood the Holy Scripture?

Theoretic resource of this work is teaching of the Second Vatican council about word of God, especially constitution “Dei verbum”. There were basic ideas of this teaching formed in Century 19th by biblical movement, which made an effort for more serious thinking in the faith through the come back to the source of the Holy Scripture. The principal points of the teaching of the Second Vatican council about word of God are followed: “The Scripture” is revelation of the God. The God reveals us in the Scripture his plan of the salvation which culminate by the coming the Son of God into the world. The Holy Scripture is inspired word of living God therefore the church has it in honest and love. The constitution “Dei verbum” speaks the table of the word of God in the same level as the eucharist. Through the Scripture we meet the God that is why it is for faithful “food” on the way to the salvation.

The teaching of the Council had opened the way to the study of the Scripture based on the scientific level. It also encouraged lay people to the more interest about the “word of God”. The fact that more people look the sources of the spiritual life in the Scriptures and return in it as the source we understand as act of the Holy Spirit in contemporary church. The Bible is message of God for everybody. It is strong word healing with capability of change the life of men with spiritual leading in common life. The fact that Bible is inspired word of God has consequences. There is main intercession of the God though it we meet him the most authentic.

The Scripture teach us how to pray. It is the school of prayer. It shows us how could be our prayer and it leads us itself to the dialog with the God. Especially fruitful for our spiritual life is meditative way of reading the Scripture called “Lectio divina”. God is speaking to us in his word and he expects our answer. If we accept his word and allow him to change us we will have the thirst to hand on the word of joyful message to the other people. The evangelization is basic duty of life of the Christians.

Essential notions of this work: Word of God, Holy Scripture, Spiritual life, Inspiration by the Word of God, Application in life of the Christians.

PŘEHLED ZKRATEK POUŽITÝCH V TEXTU:

- AA – Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*
AG – Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*
DV – Věřoučná konstituce O Božím zjevení *Dei Verbum*
EN – Apoštolská exhortace Pavla VI. *Evangelii nuntiandi*
KKC – *Katechismus katolické církve*
OT – Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius*
PO – Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*
SC – Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*
Ssp – *Slovník spirituality*
VPŘM – *Všeobecné pokyny k římskému misálu*

PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY:

Pramenná literatura:

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, ekumenický překlad, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1997;

Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995;

PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE, *Výklad bible v církvi*, Praha: Zvon, 1996;

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995;

Pavel VI., *Evangelii nuntiandi*, Praha: Zvon, 1996;

Sekundární literatura:

ADAM Adolf, *Liturgika*, Praha: Vyšehrad, 2001;

BARBAGLIO Giuseppe, DIANICH S. (edd.), *Nuovo dizionario di Teologia*, Cinisello Balsamo: San Paolo, 1994;

BUCHBERGER Michael edd., *Lexikon für Theologie und Kirche*, zweiter band, Verlag Herder Freiburg im Breisgau, 1994;

CASTELLANO Jésus, *Incontro al Signore. Pedagogia della preghiera*, Roma: Ed. OCD, 2002;

de FIORES Stefano, GOFFI Tuleo, edd., *Slovník spirituality*, Kostelní Vydří: KN, 1994;

GARCÍA Ciro, *Teología espiritual contemporanea. Corrientes y perspectivas*, Burgos: Monte Carmelo, 2002;

HECHTOVÁ Anneliese, *Přístupy k bibli*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství (dále jen: KN), 1997;

JAN OD KŘÍŽE, *Výstup na horu Karmel*, Kostelní Vydří: KN, 1999;

KOHUT Vojtěch, *Bdění na modlitbách* in: Amen 4/2001;

KREJČÍ Josef, *Slovo Boží*, Řím: Křesťanská akademie, 1971;

KUNETKA František, *Slavnost našeho vykoupení*, Kostelní Vydří: KN, 1997;

KUNETKA František, *Úvod do liturgie svátostí*, Kostelní Vydří: KN, 2001;

MASINI Mario, *Úvod do „Lectio divina“: Teologie, metoda, spiritualita, praxe*, Kostelní Vydří: KN, 1993;

POLC Jaroslav V., *Posvátná liturgie*, Řím: Křesťanská akademie, 1981;

SCHÖNBORN Christoph, *Cesta modlitby*, Kostelní Vydří: KN, 2000;

VLKOVÁ Gabriela Ivana, *Slovo Boží a slovo lidské*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004;

WALDENFELS Hans, *Kontextová fundamentální teologie*, Praha: Vyšehrad, 2000;

ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano, *Lectio divina na každý den v roce*, 1. svazek, Kostelní
Vydří: KN, 2001.

OBSAH:

ÚVOD.....	3
1. BOŽÍ SLOVO V ŽIVOTĚ CÍRKVE.....	4
1.1 Dějinný pohled církve na Písmo	4
1.1.1 Prvotní církev.....	5
1.1.2 Od středověku po Tridentský koncil.....	6
1.1.3 Předkoncilní biblické hnutí.....	9
1.2 Písmo v dokumentech Druhého vatikánského koncilu	11
1.2.1 Písmo v Dei verbum.....	12
1.2.2 Písmo v ostatních koncilních dokumentech.....	16
1.3 Pokoncilní vývoj	17
1.3.1 Studium teologie.....	17
1.3.2 Používání bible v obnovené liturgii.....	20
1.3.3 Písmo v životě křesťana.....	21
2. TEOLOGIE BOŽÍHO SLOVA.....	24
2.1 Slovo vyslovené Bohem	24
2.2 Písmo v církvi a pro církev	25
2.2.1 Vznik Písma ve společenství církve.....	25
2.2.2 Písmo pro církev.....	26
2.2.3 Vztah Písma k církvi.....	28
2.3 Božské Slovo a Boží slovo	29
2.4 Inspirace Písma a její důsledky	30
2.3.1 Dějinný pohled na inspiraci.....	31
2.3.2 Důsledky inspirace.....	32
3. BOŽÍ SLOVO V ŽIVOTĚ KŘESŤANA.....	34
3.1 Paradigma struktury bohoslužby slova	34
3.1.1 Tajemství Ježíše, Božího služebníka.....	34
3.1.2 Bohoslužba slova.....	35
3.2 Písmo svaté a křesťanská modlitba	37
3.3 Naslouchání Božimu Slovu – <i>Lectio divina</i>	40
3.3.1 <i>Lectio divina</i> jako metoda modlitební četby Písma.....	40
3.3.2 Účinnost Slova a působení Ducha.....	41

3.3.3 Tradiční struktura <i>lectio divina</i>	42
3.3.4 Základní praktické rady.....	43
3.3.5 Existenciální význam <i>lectio divina</i>	44
3.4 Evangelizace – hlásání Božího slova	44
3.4.1 Sebeevangelizace církve a evangelizace národů.....	45
3.4.2 Evangelizační poslání laiků.....	46
3.4.3 Kvality evangelizátorů.....	47
3.4.4 Překážky evangelizace.....	47
3.4.5 Vedení Duchem a inkulturované předávání Božího slova.....	48
3.4.6 Svědectví života a zkušenost s Bohem.....	49
ZÁVĚR.....	51
PŘEHLED ZKRATEK POUŽITÝCH V TEXTU.....	53
PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY.....	54

Statistické údaje:

stránky:	57
slova:	16 535
znaky bez mezer:	90 387
znaky s mezerami:	107 238
odstavce:	366
řádky:	1 586